

Handreiking monitoring MVOI

- indicatoren en procesvragen -

Mei 2025

Colofon

Opdrachtgever:

Gemeente Rotterdam

Uitvoering:

CE Delft

Lonneke de Graaff

Maarten Bruinsma

Pien van Berkel

Planet+Partners

Reinier de Nooij

Aliocha Karpovich

Met medewerking van:

Gemeente Amsterdam

Gemeente Den Haag

Gemeente Utrecht

Gemeente Zwolle

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)

Provincie Utrecht

Hoogheemraadschap van Rijnland

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)

Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden & Ondernemen (SKAO)

PIANOo

NIBE

Naturalis

Copper8

KPMG

Legenda

- Links naar externe websites worden in lichtblauw weergegeven.
- Woorden die in de begrippenlijst in de bijlage staan, worden in groen weergegeven.

Toelichting

- Deze handreiking bouwt voort op de Handleiding KPI's Effectmonitoring MVOI van Planet+Partners uit juni 2024.
- Bij deze Handreiking hoort een Exceldocument met overzicht van de KPI's en procesvragen.
- Bron van de figuur op de kaft: het Nationaal Plan MVI 2021-2025.

Voorwoord

Met Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) kunnen opdrachtgevers, inkopers en contractmanagers effectief bijdragen aan de duurzaamheidstransitie. Om MVOI-activiteiten te kunnen verbeteren, is het belangrijk om te weten wat de stand van zaken is en waar verbetering mogelijk is. Monitoring van zowel activiteiten als effecten van activiteiten is dus vereist.

Deze handreiking (inclusief bijbehorend Exceldocument) is bedoeld als praktische gids die inkopers en contractmanagers van overheden helpt de benodigde gegevens op dezelfde manier uit te vragen bij leveranciers, om zo MVOI te kunnen monitoren. Hiermee draagt de handreiking bij aan een duidelijke werkwijze voor Nederlandse overheden en hun opdrachtnemers.

We sluiten aan bij bestaande ontwikkelingen, zowel internationaal als nationaal. Bij de totstandkoming van deze handreiking stond samenwerking centraal. Planet+Partners heeft in 2024 de basis gelegd. CE Delft heeft hierop verder gewerkt en een brede groep stakeholders betrokken. We hebben gebruik gemaakt van de kennis van overheden en van organisaties met specifieke expertise op een bepaald gebied. De partijen die mee hebben gewerkt aan de set KPI's, zijn in de colofon benoemd. Verder is KPMG Advisory betrokken geweest bij het opstellen van de set KPI's, zodat zij de kennis uit ons project goed kunnen meenemen en integreren in het overheidsbrede project 'Regie op Monitoring, MVOI'.

Naar ons idee zijn we met deze handreiking dichtbij een definitieve set KPI's voor monitoring van MVOI door gemeenten en andere overheden. Het is nu vooral van belang dat het werken met uniforme KPI's systematisch in de praktijk wordt gebracht. In eerste instantie door de G4, direct gevolgd door andere (semi-)overheden en onderwijsinstellingen. Door uniformiteit kan de markt steeds beter voldoen aan de datavraag, en worden datasets steeds betrouwbaarder. De recente EU-wetgeving voor rapportage over duurzaamheid (CSRD) zal hierin ook een belangrijke rol spelen. Na jaren van wildgroei aan KPI's komt er nu steeds meer samenhang. Deze handreiking is een stap in dit proces. Wij zijn benieuwd naar de ervaringen met het in de praktijk brengen van monitoring!

Lonneke de Graaff (CE Delft) en Reinier de Nooij (Planet+Partners)

- **1. Doel, leidende principes en werkwijze**
- **2. Uitgangspunten voor de KPI's**
- **3. Generiek advies**
- **4. Lijst met KPI's, per MVOI-thema**
- **5. Toelichting per KPI**
- **6. Advies voor vervolg**

- **Bijlagen**

Doel en leidende principes

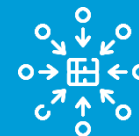
Het doel van deze handreiking is een **set KPI's voor monitoring** van duurzaamheid in inkoopcontracten te definiëren. Dit stelt **inkopers en contractmanagers** in staat de benodigde gegevens op een **uniforme** manier uit te vragen aan de markt. De KPI's zijn toepasbaar voor alle overheden en sluiten aan bij de bestaande MVOI-thema's en sectoren/ productgroepen, zoals gebruikt bij het Manifest MVOI, de MVI-criteriatool en de website van PIANOo.

Deze handreiking is een zo **pragmatisch** mogelijk instrument voor **inkopers en contractmanagers**, gebaseerd op bestaande kaders.

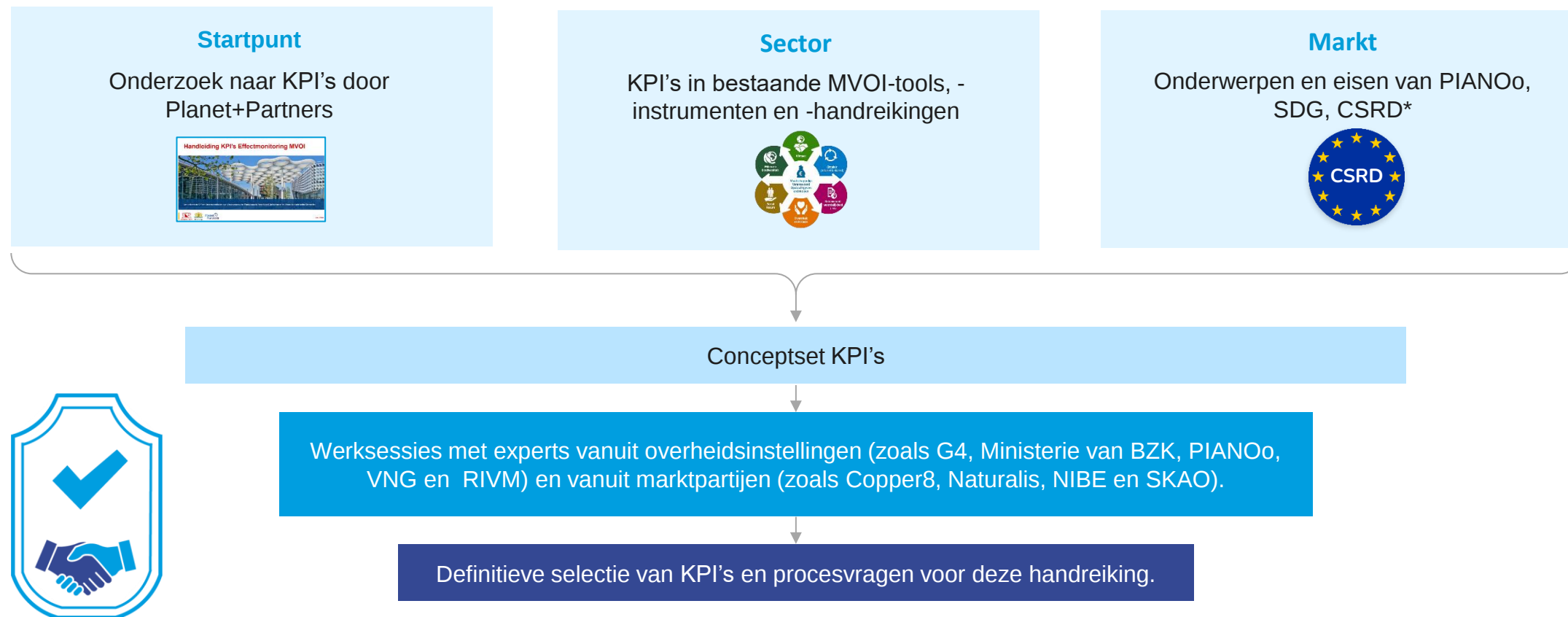
De KPI's zijn zo geformuleerd dat ze **breed toepasbaar** zijn in meerdere productgroepen en in lijn met de belangrijke standaarden en initiatieven (CSRD, CB'23, HNN, Coalition of the willing, etc.).

De KPI's zijn af te stemmen op individuele contracten en uniform toepasbaar. Dit draagt bij aan de **aggregeerbaarheid** van gegevens.

Werkwijze

De KPI's zijn bepaald door een analyse van KPI's van gemeenten, de publieke sector en de markt.

* Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). Europese wet die jaarlijkse duurzaamheidsrapportage verplicht vanaf 2024 voor beursgenoteerde bedrijven en naar verwachting vanaf 2027 ook voor andere bedrijven boven de 1000 medewerkers.

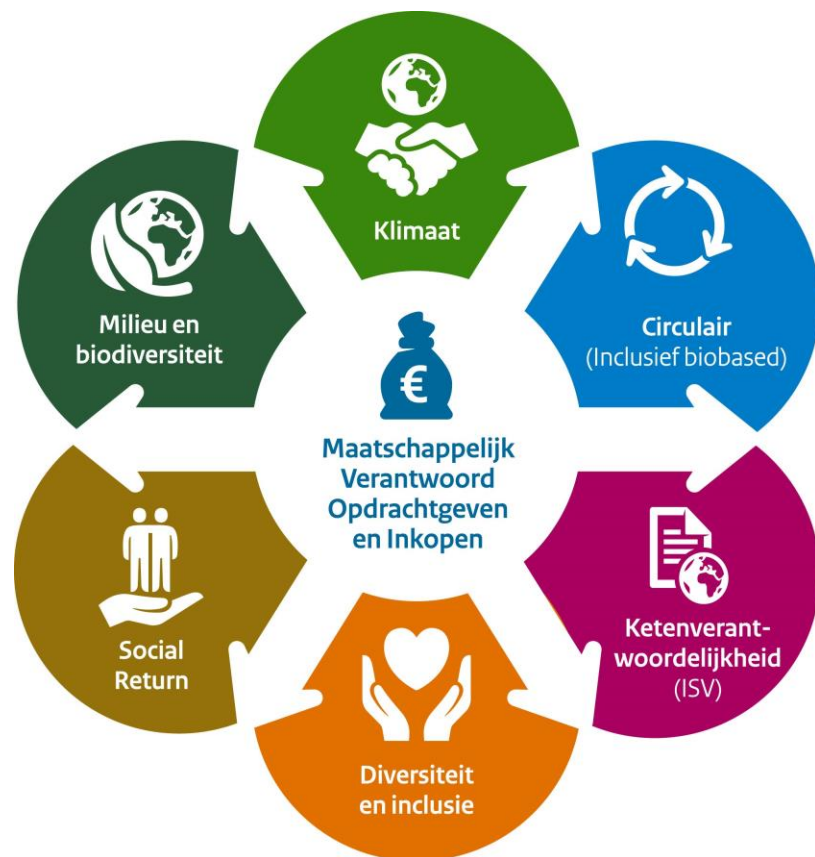
Hoofdstuk 2

- 1. Doel, leidende principes en werkwijze
- 2. **Uitgangspunten voor de KPI's**
- 3. Generiek advies
- 4. Lijst met KPI's, per MVOI-thema
- 5. Toelichting per KPI
- 6. Advies voor vervolg

- Bijlagen

Uitgangspunten voor de KPI's - Raamwerk 1: Thema's uit manifest MVOI

Zes MVOI-thema's vormen de basis

Bron figuur: Nationaal Plan MVI 2021-2025

Subthema's

Voor drie van de zes thema's hebben we subthema's benoemd:

Klimaat

- a. Klimaatmitigatie (CO₂-reductie)
- b. Klimaatadaptatie (klimaatbestendigheid)

Milieu en biodiversiteit

- a. Luchtkwaliteit
- b. Biodiversiteit
- c. Milieuprestatie bouwwerken

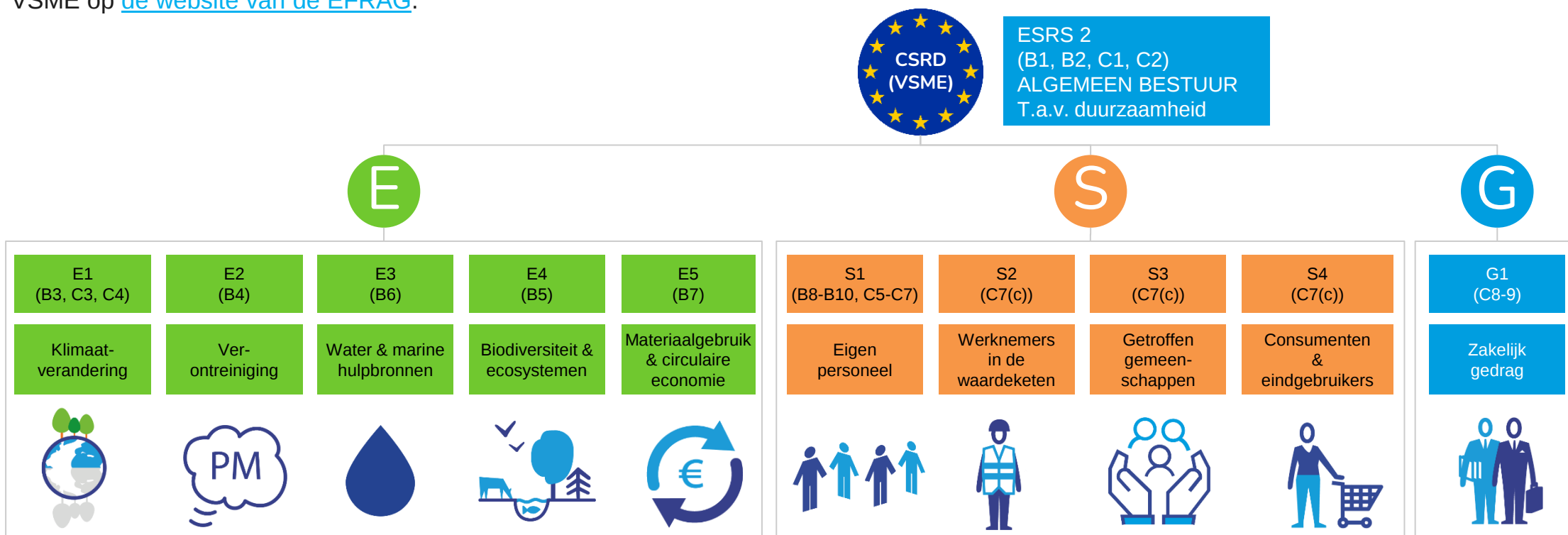
Social return

- a. Inbesteden/in eigen beheer
- b. Sociale ondernemers
- c. Social return door opdrachtnemers

Uitgangspunten voor de KPI's - Raamwerk 2: CSRD en VSME

De **Corporate Sustainability Reporting Directive** (CSRD) verplicht (beursgenoteerde) bedrijven te rapporteren over impacts, kansen en risico's ten aanzien van Milieu-Environmental (E), Mens-Social (S), en Bestuur-Governance (G).

Niet-beursgenoteerde/MKB-bedrijven kunnen er vrijwillig voor kiezen volgens de **VSME*-standaard** te rapporteren – die veel minder vergaand is in rapportage. Vanuit CSRD/VSME-rapportages kan de markt data aanleveren voor rapportage op relevante KPI's bij inkoop. In deze handreiking maken we daarom een koppeling met de CSRD/VSME-thema's. Meer informatie over CSRD is te vinden op [de website van de SER](#) en over VSME op [de website van de EFRAG](#).

* VSME= Voluntary reporting standard for non-listed micro, small and medium enterprises (SME = MKB). De VSME hoofdstukken zijn tussen haakjes opgenomen in de figuur.

Uitgangspunten voor de KPI's - Raamwerk 2: CSRD en VSME

Niveau van koppeling tussen MVOI-KPI's en rapportage-eisen CSRD

Waarom koppelen aan CSRD en VSME?

- Beursgenoteerde bedrijven moeten jaarlijks een geaudit duurzaamheidsrapport (CSRD) publiceren en voor andere bedrijven is er de vrijwillige VSME richtlijn. In het bij deze handreiking horende Excel-overzicht worden MVOI-KPI's en -procesvragen **gematcht** aan CSRD-datapunten en VSME hoofdstukken om het **rapportageproces*** voor bedrijven **makkelijker** te maken.
- CSRD kent rapportage-vereisten (DR's) en toepassingsvereisten (AR's)** die om zowel kwantitatieve als kwalitatieve gegevens vragen. In het **Excel-overzicht** wordt ook de koppeling gemaakt met **DR's en AR's**. Discrepanties worden daarbij benoemd als opmerking.
- Deze handreiking is erop gericht om KPI's en procesvragen op **contractniveau** uit te vragen (bijv. CO₂-uitstoot van het project), terwijl de CSRD/VSME uitgaat van gegevens op **organisatieniveau** (uitstoot van de gehele organisatie). Bij de koppeling in Excel wordt de locatie/plek van de data gematcht, maar de datatotalen zijn op verschillende granulariteitsniveaus.

Voorbeeld			
MVOI	vs	CSRD	
Een van de MVOI KPI's is 'CO ₂ -uitstoot (ton CO ₂ -eq.)'	↔	Deze is gerelateerd aan de CO ₂ -boekhouding binnen CSRD/VSME***.	
In de context van monitoring door (semi-) overheden wordt met deze KPI de opdracht- / contract-gerelateerde 'CO₂-uitstoot' bedoeld.	↔	CSRD gaat uit van CO₂-uitstoot op organisatieniveau (alle organisatie-gerelateerde uitstoot, incl. bijv. het hoofdkantoor).	
			*** ESRS E1-6, VSME B3, C3

* Beursgenoteerde bedrijven doen dit al vanaf rapportage-jaar 2024, overige bedrijven met meer dan 1.000 medewerkers moeten dit waarschijnlijk in 2027 gaan doen (hier wordt door de EC nog een besluit over genomen).

** Disclosure Requirements (DR) en Application Requirements (AR) (of in het Nederlands Rapportage-eis en Toepassingsvoorschriften).

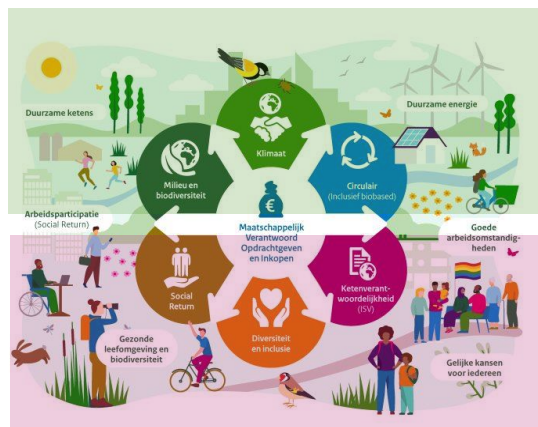
Uitgangspunten voor de KPI's - Raamwerk 3: SDG's

De Sustainable Development Goals (SDG's) bieden een gemeenschappelijk kader voor overheden, bedrijven en gemeenschappen om samen te werken aan een duurzamere wereld. De SDG's kunnen worden gebruikt om ambities te formuleren voor inkoop en contractmanagement. In de Excel bij deze handreiking leggen we daarom een link met de SDG's. Meer informatie is te vinden op [de website van SDG Nederland](#).

Uitgangspunten voor de KPI's - Koppeling diverse raamwerken

Het MVOI-raamwerk vormt de basis voor deze handreiking – hét raamwerk voor beleids- en inkoopdoelen van **overheden**. Om maximaal aan te sluiten bij de raamwerken in de **markt**, is een koppeling gemaakt naar de CSRD/ESRS*, de VSME** en de SDG's***.

	MVOI	CSRD / ESRS	VSME	SDG
Milieu	1. Klimaat a. Klimaatmitigatie b. Klimaatadaptatie	E1, E3, E4	B3, B6, C3, C4	6, 7, 13, 15
	2. Circulair	E5	B7	12
	3. Milieu en biodiversiteit a. Luchtkwaliteit b. Biodiversiteit c. Milieuprestatie bouwwerken	E2, E3, E4	B4, B5, B6	3, 6, 15
Sociaal	4. Ketenverantwoordelijkheid	S2, S3	C7	5, 8, 10
	5. Diversiteit en inclusie	S1	B8, C5, C9	
	6. Social return a. Investeren b. Sociale ondernemers c. SROI door opdrachtnemers	S1, S2, S3	B8-B10, C6	

* CSRD - Corporate Sustainability Reporting Directive. ESRS - European Sustainability Reporting Standard. De ESRS'en zijn de diverse duurzaamheidsthema's binnen de CSRD.

** VSME - Voluntary standard for non-listed Micro-, Small- and Medium-sized Enterprises (SME = mkb) – de vrijwillige en 'versimpelde CSRD' voor het mkb.

*** SDG - Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties (bron: sdgs.un.org); let op 'SDG 11 - Duurzame steden en gemeenschappen' is hier niet expliciet in genoemd, omdat het in deze context een overkoepelende KPI is en op alle MVOI-KPI's betrekking heeft.

Uitgangspunten voor de KPI's - Sectoren en productgroepen

We sluiten aan bij de **sectoren en productgroepen** uit de MVI-criteriatool, met daaraan toegevoegd de sectoren: Sociaal domein en Adviesdiensten. Bij het opstellen van de KPI's zijn alle onderstaande sectoren en productgroepen in gedachten gehouden. Bij sommige KPI's is specifiek aangegeven dat ze voor slechts één of meer van deze sectoren geschikt zijn.

 Elektronica (Automatisering en telecommunicatie)	 Kantoorfaciliteiten en diensten	 Sociaal domein
 Grond-, weg- en waterbouw (GWW)	 Gebouwen	 Adviesdiensten
 Energie	 Transport en vervoer	

Uitgangspunten voor de KPI's - Onderdelen

Binnen een opdracht kunnen verschillende onderdelen van belang zijn. Binnen dit project onderscheiden we de volgende onderdelen:

- **Materiaal:** Bij leveringen van producten en realisatie van bouwprojecten worden producten, materialen of grondstoffen geleverd of afgevoerd.
- **Materieel:** Bij bouwprojecten wordt gebruik gemaakt van de inzet van **materieel**.
- **Transport:** In projecten waar er regelmatig aanvoer van materiaal/producten is, of waar personeel dat een (onderhouds)dienst uitvoert regelmatig naar locatie reist, speelt het transport een rol.
- **Dienst:** Bij een opdracht voor het ontwerpen of inrichten van een gebouw, werk, weg of gebied is de arbeidscomponent belangrijk. Dit is ook het geval bij specifieke dienstverleningsopdrachten zoals catering, beveiliging, schoonmaak, transportdiensten en onderhoudscontracten binnen facilitaire dienstverlening.

Het is aan de inkoper/contractmanager om te bepalen welk onderdeel van belang is voor de opdracht, met andere woorden: welk onderdeel verband houdt met het voorwerp van de opdracht. Op basis van de onderdelen, kan onderstaande tabel helpen om te bepalen welke KPI's het meest relevant zijn. (Is er bijvoorbeeld geen dienstverleningscomponent, dan zal 6. *Social return* minder relevant zijn.)

Onderdeel	Thema's waarvan de KPI's het meest relevant zijn voor dit onderdeel
Materiaal/realisatie	1. Klimaat, 2. Circulair, 3. Milieu en biodiversiteit, 4. Ketenverantwoordelijkheid
Materieel	1. Klimaat, 2. Circulair, 3a. Milieu en biodiversiteit - luchtkwaliteit
Transport	1. Klimaat, 2. Circulair, 3a. Milieu en biodiversiteit – luchtkwaliteit, 5. Diversiteit en inclusie, 6. Social return
Dienst / ontwerp	Alle thema's, maar met name 6. Social return

Bij de beschrijving van de KPI's in Hoofdstuk 5 wordt het aangegeven als een KPI alleen geldig is voor een specifieke sector of onderdeel.

Voorbeelden

Werken:

- Materiaal (aanvoer of afvoer)
- Materieel (realisatie)
- Dienst (ontwerp en arbeid)

Catering:

- Materiaal (voeding)
- Transport (toevoer)
- Dienst (arbeid)

Uitgangspunten voor de KPI's

Ingroeimodel en drempelbedrag

- Begin met de sectoren met de **hoogste impact** (GWW) en/of **grootste uitgaven** (bijvoorbeeld meer dan € 50.000) en/of sectoren waar **data al beschikbaar** zijn (zoals kantoormeubilair of catering).
- Hoe hoger het ambitieniveau, hoe meer sectoren, hoe lager het drempelbedrag en hoe meer 'verdiepende KPI's'.

KPI's en verdiepende KPI's

- De verdiepende KPI's kennen een grotere complexiteit van de informatieaanvraag en administratieve last.

Kwantitatieve indicatoren én procesvragen

- Naast effectmonitoring (data-uitvraag, gericht op resultaat), omvat deze handreiking ook procesmonitoring (vragen gericht op activiteiten/inspanning).

Aanleveren van de data voor de KPI's en procesvragen

- Door de opdrachtnemer.
- Soms door de opdrachtgever zelf (bijvoorbeeld als het ingenieursbureau een ontwerp maakt, of bij eigen activiteiten voor social return).

Hoofdstuk 3

- 1. Doel, leidende principes en werkwijze
- 2. Uitgangspunten voor de KPI's
- 3. **Generiek advies**
- 4. Lijst met KPI's, per MVOI-thema
- 5. Toelichting per KPI
- 6. Advies voor vervolg

- Bijlagen

Generiek advies

Het generiek advies bevat advies voor het werken met de KPI's in de praktijk. Hoofdstuk 5 bevat een specifieke toelichting per KPI.

Op organisatieniveau/afdelingsniveau: bestuurders/opdrachtgevers

- Zorg dat projectleiders **mandaat en capaciteit hebben** en inhoudelijke **kennis** over de KPI's en procesvragen.*
- Stel de **sector(en)** en de **drempel** vast waarboven inkopers en contractmanagers de data voor de KPI's en procesvragen moeten uitvragen bij hun opdrachtnemers. De drempel kan aansluiten bij de drempelbedragen voor Europees aanbesteden (benoemd op de website van [PIANOo](#)), de grensbedragen onder de Europese drempelwaarden (benoemd in [de online gids 'Circulaire Grensbedragen'](#)) of een zelf gekozen bedrag (bijvoorbeeld alle gebouwen/GWW opdrachten boven 50k euro).

Inkoper

- Bedenk of de **inkoop écht noodzakelijk** is. Niet inkopen is de beste vorm van duurzaam inkopen.
- Leg **in contract** vast dat de opdrachtnemer de voor de KPI's en procesvragen **benodigde informatie aanlevert** (zie Hoofdstuk 5), houd hierbij rekening met proportionaliteit en direct verband met het voorwerp van de opdracht (zie ook de online [Gids Proportionaliteit](#)).
- Specificeer of dit **éénmalig** is (**bij oplevering** van een werk of éénmalige levering of dienst) **of** een terugkerende **rapportage per jaar**.

Contractmanager of -eigenaar

- Borg** dat de opdrachtnemer de geëiste gegevens per KPI/procesvraag **minimaal één keer per jaar aanlevert**, inclusief **bewijsstukken**.
- Toets de kwaliteit** van de geleverde gegevens op basis van de vraag of de opdrachtnemer een registratiesysteem en erkende methode heeft gebruikt.

Datamanager, monitorbeheerder

- Vraag elke contractmanager om **jaarlijks** de gegevens door te geven, en **verwerk die in één centrale database**.
- Voor aggregatie van percentages: gebruik de absolute hoeveelheden (gewicht, aantallen, volume, euro's) als **weegfactor** voor het **middelen van de percentages**.
- Tel bij de procesvragen de **hoeveelheden per geregistreerd antwoord** op. Leg vast hoe vaak een procesvraag is beantwoord, en hoe vaak is geantwoord met 'ja', 'nee' of andere antwoorden zoals 'GHG Protocol' of 'Scope 1', 'Scope 2' en 'Scope 3'.)
- Overweeg om de som van de **CO₂-uitstoot (CO₂-eq.) per aanbestede euro** per jaar op te nemen in de monitor.

* Zie voor meer informatie de ['Handreiking monitoring en contractuele borging MVI' op de website van CE Delft](#).

Borging in de organisatie via PDCA

Met deze handreiking wordt tijdens de inkoopfase een goede basis gelegd voor monitoring van de realisatie van duurzaamheidsdoelen in de contractfase. Deze handreiking geeft voorbeelden van KPI's en procesvragen op basis waarvan eisen en criteria kunnen worden opgesteld.

Inkoop-Fase (Aanbesteding)		Contract-Fase		
Ambities/doelen vastleggen		KPI Selectie & Uitvraag	Contract Monitoring	Stuur (bij), rapporteer, realiseer doelen
Wat	Helder maken aan welke thema's wordt bijgedragen, door een inkoopopdracht hieraan te koppelen.	Vaststellen hoe een inkoopopdracht dient bij te dragen aan het behalen van de duurzame doelstellingen van de organisatie, door kiezen van bij ambities passende uniforme, kwantitatieve KPI's en procesvragen .	Vaststellen in hoeverre de praktijk (prestaties) aansluit bij de gemaakte afspraken	Zicht ontwikkelen op de daadwerkelijke bijdrage aan de doelen en hierop bijsturen.
	1. Vaststellen ambities en doelen per MVOI thema. 2. Selecteren van KPI's en procesvragen. 3. Per KPI: inrichten minimumeisen/gunningscriteria. 4. PDCA-cyclus bepalen. 5. PDCA-cyclus vertalen naar minimumeisen/gunningscriteria.	- Monitoring met KPI's en procesvragen - Check afgesproken PDCA (nulmeting, plan, jaarlijkse rapportage, bijsturen).	- Ontvang & beoordeel meetgegevens. - Stuur bij. - Rapporteer intern & extern op behalen doelen. - Laat impact op thema's zien.	

Hoofdstuk 4

- 1. Doel, leidende principes en werkwijze
- 2. Uitgangspunten voor de KPI's
- 3. Generiek advies
- 4. **Lijst met KPI's, per MVOI-thema**
- 5. Toelichting per KPI
- 6. Advies voor vervolg

- Bijlagen

Lijst met KPI's en procesvragen per MVOI-thema

Inleiding

- Op de volgende zes pagina's geven we per MOVI thema een **beknopt overzicht** van de KPI's en procesvragen. In Hoofdstuk 5 worden deze uitgebreider toegelicht en beschreven. Een overzicht van alle KPI's en procesvragen, inclusief scope en methodiek is te vinden in het Excel-document dat bij deze handreiking hoort.
- De laatste kolom in het overzicht op de volgende pagina's geeft aan voor welke sector de KPI/procesvraag relevant is. Als hier '**Alle sectoren**' staat, is de cel **groen gemarkeerd**.
- Bij verdiepende KPI's is de achtergrond lichtblauw weergegeven.

Sector
Alle sectoren
Alle sectoren
Alle sectoren
GWW, Gebouwen
GWW
GWW
GWW

Onderscheid KPI en procesvraag

- **KPI's** zijn indicatoren die kunnen worden gekwantificeerd in hoeveelheden en aantallen. Het gaat bij alle KPI's om eenheden **per jaar** (of de periode van de contractduur als deze korter duurt).
- **Procesvragen** worden in de meeste gevallen met ja of nee beantwoord. Soms vragen ze naar verdieping van een specifieke KPI, bijvoorbeeld de methode die ten grondslag ligt aan de berekening.

Codering

- Elke KPI en elke procesvraag heeft een **code**: de eerste twee letters corresponderen met het MVOI thema (bijvoorbeeld KM voor KlimaatMitigatie), gevolgd door een K (voor KPI's) of een P (voor procesvragen).
- Bij een verdiepende KPI of procesvraag is er een v ingevoegd (bijvoorbeeld bij ML.vK5).

Voorbeeld uitleg van code ML.vK5 :

ML Milieu - Luchtkwaliteit
v verdiepende
K KPI
5 nummer 5

Lijst met KPI's en procesvragen - klimaat

Subthema	Code	KPI	Sector
1a. Klimaatmitigatie	KM.K1	CO₂-uitstoot (ton CO ₂ -eq.)	Alle sectoren
1b. Klimaatadaptatie	KA.K1	Toe- of afname van de waterbergingscapaciteit (m ³)	GWW, Gebouwen
1b. Klimaatadaptatie	KA.K2	Toe- of afname schaduwoppervlak op loop- en fietsroutes en publieke ruimtes (m ²)	GWW
1b. Klimaatadaptatie	KA.K3	Toe- of afname van aantal bomen (aantal)	GWW
1b. Klimaatadaptatie	KA.K4	Aandeel onverhard oppervlak (%)	GWW

Subthema	Code	Procesvraag	Sector
1a. Klimaatmitigatie	KM.P1	Volgens welke methode is de CO ₂ -uitstoot gerapporteerd? - GHG-Protocol - Bepalingsmethode/EN 15804+A2/berekening op basis van Nationale Milieudatabase - Levenscyclusanalyse (LCA) methodiek, conform ISO 14025, ISO 14040/14044, ISO 14064 of ISO 14067 - Berekening op basis van kengetallen op de website www.CO2emissiefactoren.nl - Anders, namelijk:	Alle sectoren
1a. Klimaatmitigatie	KM.P2	Geef aan welke scope(s) de berekening omvat: - Scope 1 (directe emissies van eigen productieproces/bedrijfsvoertuigen) - Scope 2 (indirecte emissies van eigen verbruik, bijv. elektriciteit) - Scope 3 (indirecte emissies in de keten, bijv. van ingekochte goederen)	Alle sectoren
1a. Klimaatmitigatie	KM.P3	Is de onderliggende berekening (LCA, EPD, MKI-berekening) beoordeeld door een onafhankelijke erkende LCA-expert?	Alle sectoren
1a. Klimaatmitigatie	KM.P4	Is CO₂-compensatie toegepast?	Alle sectoren
1a. Klimaatmitigatie	KM.P5	Is de optie voor energieneutraliteit/opwekken van energie in de gebruiksfase meegenomen? (volg daarbij ook trias energetica)	Alle sectoren
1a. Klimaatmitigatie	KM.P6	Is bij het ontwerp gestuurd op zo hoog mogelijke materiaalgebonden CO₂-opslag?	GWW, Gebouwen - Dienst (ontwerp)
1b. Klimaatadaptatie	KA.P1	Zijn de risico's en kansen afgewogen voor de klimaatadaptatiethema's (hitte, overstromingsrisico, wateroverlast, droogte en bodemdaling), zowel op het schaalniveau van het bouwwerk als van de omgeving?	GWW, Gebouwen - Dienst (ontwerp)
1b. Klimaatadaptatie	KA.P2	Is een watertoets uitgevoerd?	GWW - Dienst (ontwerp)
1b. Klimaatadaptatie	KA.P3	Is het gebiedscanvas ingevuld?	GWW - Dienst (ontwerp)

Lijst met KPI's en procesvragen - circulair

Code	KPI	Sector
CL.K1	Totale hoeveelheid materiaalverbruik, input (ton)	Alle sectoren
CL.K2	Hoeveelheid primair niet-biobased materiaal (ton)	Alle sectoren
CL.K3	Hoeveelheid hergebruikt* materiaal (ton)	Alle sectoren
CL.K4	Hoeveelheid gerecycled** (secundair) materiaal (ton)	Alle sectoren
CL.K5	Hoeveelheid biobased*** materiaal (ton)	Alle sectoren
CL.K6	Hoeveelheid duurzaam gewonnen hernieuwbaar**** materiaal (ton)	Alle sectoren
CL.K7	Totale hoeveelheid vrijkomend materiaal, output (ton)	Alle sectoren
CL.K8	Hoeveelheid vrijkomend materiaal naar stort/verbranding/compostering (ton)	Alle sectoren
CL.K9	Hoeveelheid vrijkomend materiaal naar hergebruik (ton)	Alle sectoren
CL.K10	Hoeveelheid materiaal naar recycling (ton)	Alle sectoren

Code	Procesvraag	Sector
CL.P1	Is er rekening gehouden met de mogelijkheid voor toekomstig hergebruik, reparatie of bioafbreekbaarheid***** indien van toepassing?	Alle sectoren
CL.P2	Is er ingezet op levensduurverlening van bestaande materialen, onderdelen en/of producten?	Alle sectoren
CL.P3	Is er een lijst met gebruikte kritieke grondstoffen , incl. hoeveelheden, beschikbaar gemaakt?	Alle sectoren

* Bij **hergebruik** worden producten en/of onderdelen opnieuw gebruikt zonder dat ze drastisch in vorm of samenstelling zijn veranderd.

** **Gerecycled** (of secundair) **materiaal** is teruggewonnen materiaal uit afgedankte producten, dat opnieuw wordt ingezet voor het maken van producten.

*** **Biobased materiaal** is materiaal dat geheel voortkomt uit biomassa. Het gaat om hernieuwbaar materiaal dat groeit en natuurlijk wordt aangevuld op menselijke tijdschaal.

**** **Duurzaam gewonnen hernieuwbaar materiaal** is niet-biobased materiaal dat niet sneller wordt gewonnen dan het (natuurlijk) wordt aangevuld. Bijvoorbeeld klei en leem.

***** **Bioafbreekbaar materiaal** is materiaal dat onder natuurlijke omstandigheden uit zichzelf af te breken binnen een periode van tien jaar.

Lijst met KPI's - milieu

Subthema	Code	KPI	Sector
3a. Luchtkwaliteit	ML.K1	Totale transportafstand (km)	Alle sectoren
3a. Luchtkwaliteit	ML.K2	Transportafstand uitgevoerd met zero-emissie vervoersmiddelen (km)	Alle sectoren
3a. Luchtkwaliteit	ML.K3	Aantal ingezet materieel per categorie (stuks)	GWW, Gebouwen
3a. Luchtkwaliteit	ML.K4	Aantal ingezet zero-emissie materieel per categorie (stuks)	GWW, Gebouwen
3a. Luchtkwaliteit	ML.vK5	Totaal aantal draaiuren van ingezet materieel per categorie (kWh)	GWW, Gebouwen
3a. Luchtkwaliteit	ML.vK6	Aantal draaiuren van ingezet zero-emissie materieel per categorie (kWh)	GWW, Gebouwen
3b. Biodiversiteit	MB.K1	Totale oppervlakte (m ²)	GWW, Gebouwen
3b. Biodiversiteit	MB.K2	Oppervlakte dat bestaat uit plantmateriaal (m ²)	GWW
3b. Biodiversiteit	MB.vK3	Oppervlak dat bestaat uit biologisch gekweekt en/of inheems plantmateriaal (m ²)	GWW
3b. Biodiversiteit	MB.vK4	Aantal bomen (stuks)	GWW
3b. Biodiversiteit	MB.vK5	Aantal biologisch gekweekte en/of inheemse bomen (stuks)	GWW
3b. Biodiversiteit	MB.K6	Totaal volume gebruikte bestrijdingsmiddelen en pesticiden (liter)	GWW
3b. Biodiversiteit	MB.K7	Volume gebruikte bioafbreekbare bestrijdingsmiddelen en pesticiden (liter)	GWW
3c. Milieuprestatie bouwwerken	MM.K1	MKI-waarde , uitgesplitst per module A1, A2, A3, B1, B2, B3, B4, B5, B6, B7, C1, C2, C3, C4, D (€)	GWW
3c. Milieuprestatie bouwwerken	MM.K2	MPG-waarde , uitgesplitst per module A1, A2, A3, B1, B2, B3, B4, B5, B6, B7, C1, C2, C3, C4, D (€/m ² /jaar)	Gebouwen

Subthema	Code	Procesvraag	Sector
3b. Biodiversiteit	MB.P1	Is natuurinclusief bouwen overwogen in de ontwerpfase?	GWW, Gebouwen
3b. Biodiversiteit	MB.P2	Zijn er groenverbindingen/ecologische corridors aangelegd?	GWW, Gebouwen
3b. Biodiversiteit	MB.P3	Is er een Natuurkansenscan uitgevoerd?	GWW, Gebouwen
3b. Biodiversiteit	MB.vP4	Maakt de toeleverancier diens impact op biodiversiteit inzichtelijk?	Alle sectoren
3b. Biodiversiteit	MB.P5	Is er aandacht voor het verhogen van lokale biodiversiteit ?	GWW
3b. Biodiversiteit	MB.P6	Wordt de groenvoorziening ecologisch beheerd ?	GWW
3b. Biodiversiteit	MB.P7	Wordt de biodiversiteit van het gebied kwantitatief gemeten ?	GWW

Lijst met KPI's en procesvragen - ketenverantwoordelijkheid

Code	KPI	Sector
KV.K1	Totale hoeveelheid producten en/of materialen (stuks, gewicht of volume)	Alle sectoren
KV.K2	Hoeveelheid producten en/of materialen met milieu- en/of sociaal duurzaamheidscertificaat (stuks, gewicht of volume)	Alle sectoren

Code	Procesvraag	Sector
KV.P1	Is Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) geïntegreerd in beleid en managementsystemen ? (ja/nee)	Specifieke sectoren: risicocategorieën
KV.P2a	Zijn (mogelijke) negatieve gevolgen van de activiteiten, producten of diensten van de opdrachtnemer voor mens en milieu geïdentificeerd, geprioriteerd en beoordeeld ? (ja/nee)	Specifieke sectoren: risicocategorieën
KV.P2b	Hoeveel negatieve gevolgen (risico's) zijn geïdentificeerd in de risicoanalyse? (stuks)	Specifieke sectoren: risicocategorieën
KV.P3a	Zijn er doelgerichte plannen/maatregelen om de negatieve gevolgen uit KV.P2a te stoppen, voorkomen of beperken? (ja/nee)	Specifieke sectoren: risicocategorieën
KV.P3b	Voor hoeveel van de risico's uit KV.P2b is een plan of maatregel opgesteld? (stuks)	Specifieke sectoren: risicocategorieën
KV.P4a	Worden de praktische toepassing en effectiviteit van de plannen/maatregelen uit KV.P3a jaarlijks gemonitord en gerapporteerd? (ja/nee)	Specifieke sectoren: risicocategorieën
KV.P4b	Hoeveel van de plannen/maatregelen uit KV.P3b zijn uitgevoerd? (stuks)	Specifieke sectoren: risicocategorieën
KV.P5	Communiqueert de opdrachtnemer minimaal een keer per jaar over zijn inspanningen en resultaten op het gebied van gepaste zorgvuldigheid (due diligence)? (ja/nee)	Specifieke sectoren: risicocategorieën
KV.P6a	Hoeveel incidenten zijn dit jaar voorgevallen? (stuks)	Specifieke sectoren: risicocategorieën
KV.P6b	Voor hoeveel van deze incidenten zorgt de opdrachtnemer voor herstelmaatregelen of werkt hieraan mee? (stuks)	Specifieke sectoren: risicocategorieën

Lijst met KPI's en procesvragen – diversiteit en inclusie

Voor het thema Diversiteit en inclusie zijn alleen procesvragen opgesteld.

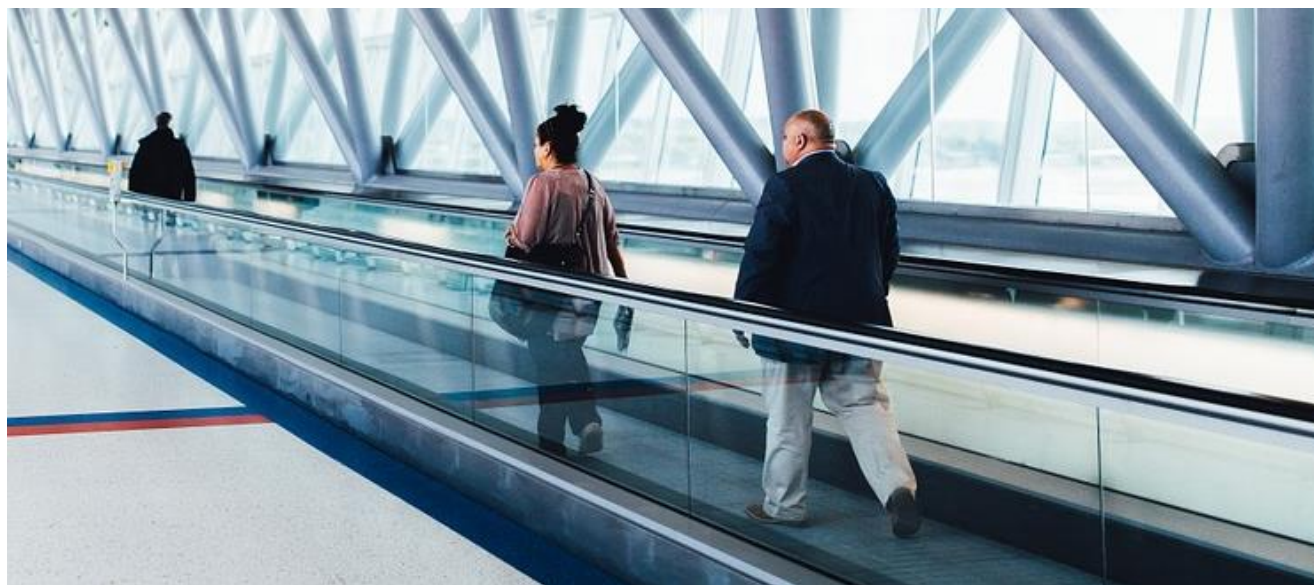
Code	Procesvraag	Sector
DI.P1	Heeft de opdrachtnemer beleid over Diversiteit en inclusie opgesteld en dit geborgd in zijn organisatie?	Alle sectoren
DI.P2	Is sociale veiligheid geborgd in de organisatie van de opdrachtnemer?	Alle sectoren
DI.P3	Is het geleverde werk of product fysiek, digitaal en/of sociaal toegankelijk ? Bij dienstverlening: wordt er rekening gehouden met fysieke, digitale en/of sociale toegankelijkheid?	Alle sectoren

Lijst met KPI's en procesvragen – social return

Voor het thema Social return zijn alleen KPI's opgesteld.

Subthema	Code	KPI	Sector
6a Inbesteden	SI.vK1	Opdrachten uitgevoerd door inbesteden/in eigen beheer (Bedrag besteed (€))	Alle sectoren
6b Sociale ondernemers	SO.vK1	Opdrachten aan sociale ondernemers (Aantal (stuks) en Bedrag besteed (€))	Alle sectoren
6c Social return	SR.K1	Bedrag besteed aan social return door opdrachtnemers , voor alle SR-mogelijkheden samen (€)	Alle sectoren
6c Social return	SR.vK2	Bedrag besteed aan social return, uitgesplitst per SR-mogelijkheid (€)	Alle sectoren
6c Social return	SR.vK3	Aantal kandidaten ingezet via social return (stuks)	Alle sectoren
6c Social return	SR.vK4	Aantal uren uitgevoerd via social return (fte)	Alle sectoren

Hoofdstuk 5

- 1. Doel, leidende principes en werkwijze
- 2. Uitgangspunten voor de KPI's
- 3. Generiek advies
- 4. Lijst met KPI's, per MVOI-thema
- 5. **Toelichting per KPI**
- 6. Advies voor vervolg

- Bijlagen

Toelichting per KPI

Op de volgende pagina's lichten we de KPI's en procesvragen toe en beschrijven we de scope en de methode.

Scope

- Omschrijving van de inhoud van de KPI en de omvang waarop de KPI betrekking heeft.
- We beschrijven de verschillen, waar relevant, bij de onderdelen: materiaalgebruik (input), vrijkomend materiaal (output), materieel, transport en dienst.

Methode

- Omschrijving van de methode die kan worden gebruikt voor het bepalen van de KPI.
- Bij methode benoemen we, waar relevant, ook enkele kwaliteitskenmerken van de methodiek.

Klimaat

Inleiding thema Klimaat

- Bij het thema Klimaat maken we onderscheid in de subthema's:
 - 1a. Klimaatmitigatie
 - 1b. Klimaatadaptatie
- Bij **klimaatmitigatie** gaat het om het beperken van klimaatverandering door het reduceren van de broeikasgasuitstoot of het verwijderen van CO₂ uit de atmosfeer. De Nederlandse politiek heeft een doel vastgesteld: in 2030 stoten we in Nederland 55%* minder broeikasgassen uit dan we in 1990 deden.
- Voor vrijwel **alle sectoren** is het mogelijk om naar de CO₂-uitstoot (in CO₂-eq**) te vragen, of het nu gaat om oplevering van een gebouw of werk, vervoersdiensten, catering of de levering van elektronica, drukwerk of meubilair.
- Bij rapportage op de KPI's voor CO₂-uitstoot behoren ook een aantal **procesvragen**. De antwoorden op die vragen geven inzicht in de gekozen methodiek, kwaliteitsborging en de scope van het opgegeven getal. Ook is er een procesvraag die inzicht geeft of de opdrachtnemer **CO₂-compensatie** toegepast. Specifiek voor het **ontwerp** van GWW/Gebouwen zijn er procesvragen gericht op de aandacht voor uitstoot in de gebruiksfase en stimuleren van materiaalgebonden CO₂-opslag.
- Bij **klimaatadaptatie** gaat het om het proces waardoor de kwetsbaarheid voor droogte, hitte, overstromingen en andere (weers)extremen door klimaatverandering wordt verminderd. Binnen dit subthema zijn **KPI's** opgesteld voor de **realisatie** van GWW projecten/gebouwen (waterberging, schaduw- en onverhard oppervlak) en **procesvragen** voor **ontwerp** van GWW projecten/gebouwen (risico's en kansen op vijf klimaatadaptatiethema's, watertoets en gebiedscanvas).

* Bij inkoop vindt het overgrote deel van de broeikasgasemissies plaats in Scope 3, bijvoorbeeld bij de productie van materialen. De ambitie om 55% minder broeikasgassen uit te stoten is geformuleerd voor Scope 1- en 2-emissies. Voor Scope 3-emissies is nog geen nationale ambitie opgesteld.

** CO₂-equivalent, dit is de eenheid voor aardopwarmingsvermogen die wordt gebruikt om een niet-CO₂-broeikasgas te vergelijken met CO₂. Overal waar in het handboek CO₂ staat moet worden gelezen: "CO₂ inclusief de voor de organisatie relevante niet-CO₂ broeikasgassen, uitgedrukt in CO₂-equivalenten".

KPI's - CO₂-uitstoot

Alle sectoren

- **KM.K1 CO₂-uitstoot***
(ton CO₂-eq.)

Als elektriciteitsgebruik (scope 2) een grote rol speelt in de opdracht, zou het nuttig zijn om de CO₂-uitstoot in twee varianten uit te vragen, namelijk:

*- locatiegebaseerd (ton CO₂-eq.)
o.b.v. fysiek gebruik met gemiddelde emissiefactoren.*

*- marktgebaseerd (ton CO₂-eq.)
o.b.v. contractafspraken, bijv. groene stroom met Garantie van Oorsprong (GVO) heeft geen impact.*

Dit sluit aan, bij rapportage op scope 2-impact (het elektriciteitsgebruik) via GHG Protocol of CO₂-Prestatieladder.

Dit kan bijv. relevant zijn bij een transport-dienst waarbij veel met elektrisch vervoer wordt gereden.

Scope

Het gaat om rapportage van de totale CO₂-uitstoot op het hoogste aggregatieniveau, bijvoorbeeld van alle materialen die dit jaar zijn ingekocht, alle producten die in een jaar zijn geleverd of de uitstoot die gepaard is gegaan met de levering van een dienst. Rapportage is verplicht voor onderdelen die verband houden met de opdracht.

- **Materiaalverbruik:** Totale ketenemissies van de geleverde materialen/producten, **cradle-to-gate** (binnen de bouw: Module A1-A3**).
- **Vrijkomend materiaal:** Totale ketenemissies (afval)verwerking materiaal (binnen de bouw: Module C3-C4**).
- **Materieel, Transport, Dienst:** *Jaarlijks of voor de contractduur:* Ten minste de directe emissies van activiteiten en brandstof- & energieverbruik (binnen de bouw: Modules A4-A5, B1-B5, C1-C2**). *Optioneel aanvullend:* de ketenemissies van brandstofproductie en de ketenemissies van de verwerking van materiaalverliezen (binnen de bouw: Module A4-B-C2).

Scope

Methode

- **Materiaalverbruik & Vrijkomend materiaal:** CO₂-voetafdruk, LCA-rapport of EPD conform GHG Protocol, Bepalingsmethode, EN 15804+A2, ISO 14025, ISO 14040/14044, ISO 14064 of ISO 14067; MKI-berekening (GWW); MPG-berekening (B&U) of CO₂-berekening op basis van Nationale Milieudatabase. Diverse instrumenten, zoals GPR Gebouw, Dubocalc, Bream, tools van BouwCirculair (bijv. Projectenmodule, EmissieCalc) en Eco Monitor.
- **Materieel, Transport, Dienst:** Ten minste berekening op basis van kengetallen op de website www.CO2emissiefactoren.nl of brandstof Tabellen. *Optioneel aanvullend:* De methodes uit voorgaand punt bij materiaalverbruik en vrijkomend materiaal.

Methode

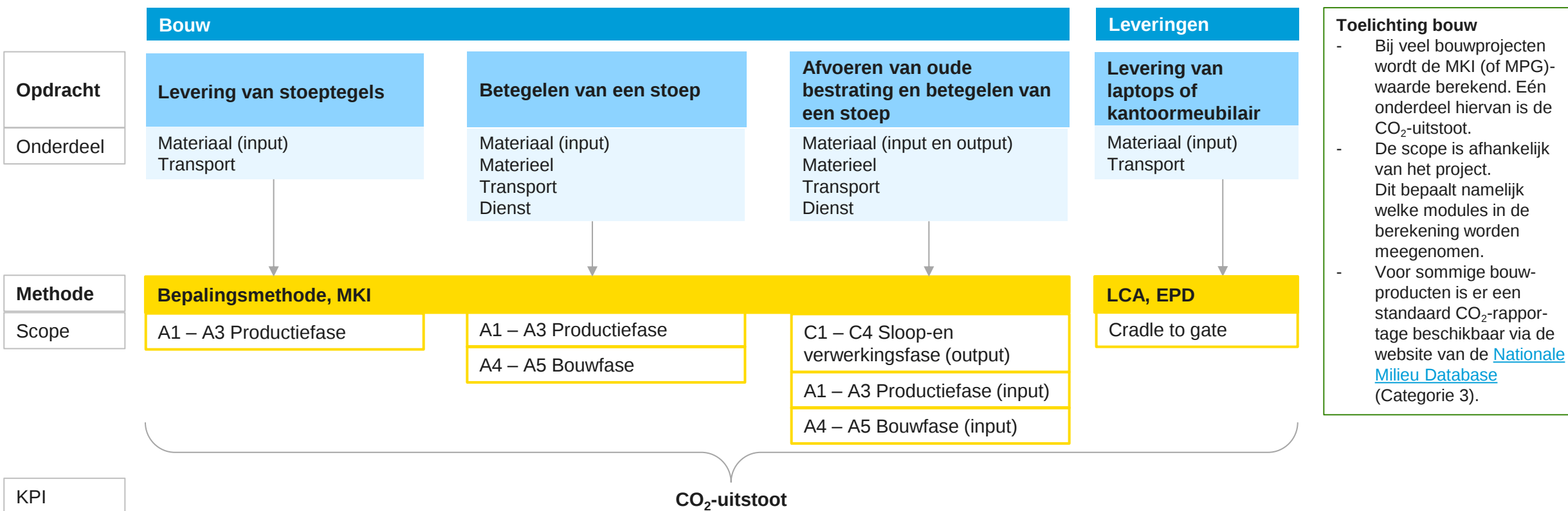

* Deze KPI is toepasbaar voor alle sectoren, maar momenteel is het nog niet in alle sectoren gangbaar om een CO₂-berekening mee te leveren. Sectoren waar dit nu al wel kan worden uitgevraagd zijn: GWW en Gebouwen. Bij andere sectoren zal de inkoper/contractmanager moeten beoordelen of dit kan worden uitgevraagd of niet. Bij de volgende sectoren vraagt de MVI-criteriatool om een LCA of CO₂-berekening op een hoger ambitieniveau (2 of 3): Elektronica, Transport en vervoer, Kantoormeubilair, Catering, Papier en Drukkerij.

** Deze modules zijn relevant voor bouwwerken en verwijzen naar de modules volgens de website van de [Bepalingsmethode](#), waarin Figuur 2 een overzicht geeft van de Productiefase (A1-A3), Bouwfase (A4, A5), Gebruiksfase (B1-B7) en Sloop- en verwerkingsfase (C1-C4).

Toelichting - KPI KM.K1 CO₂-uitstoot – bouw en leveringen

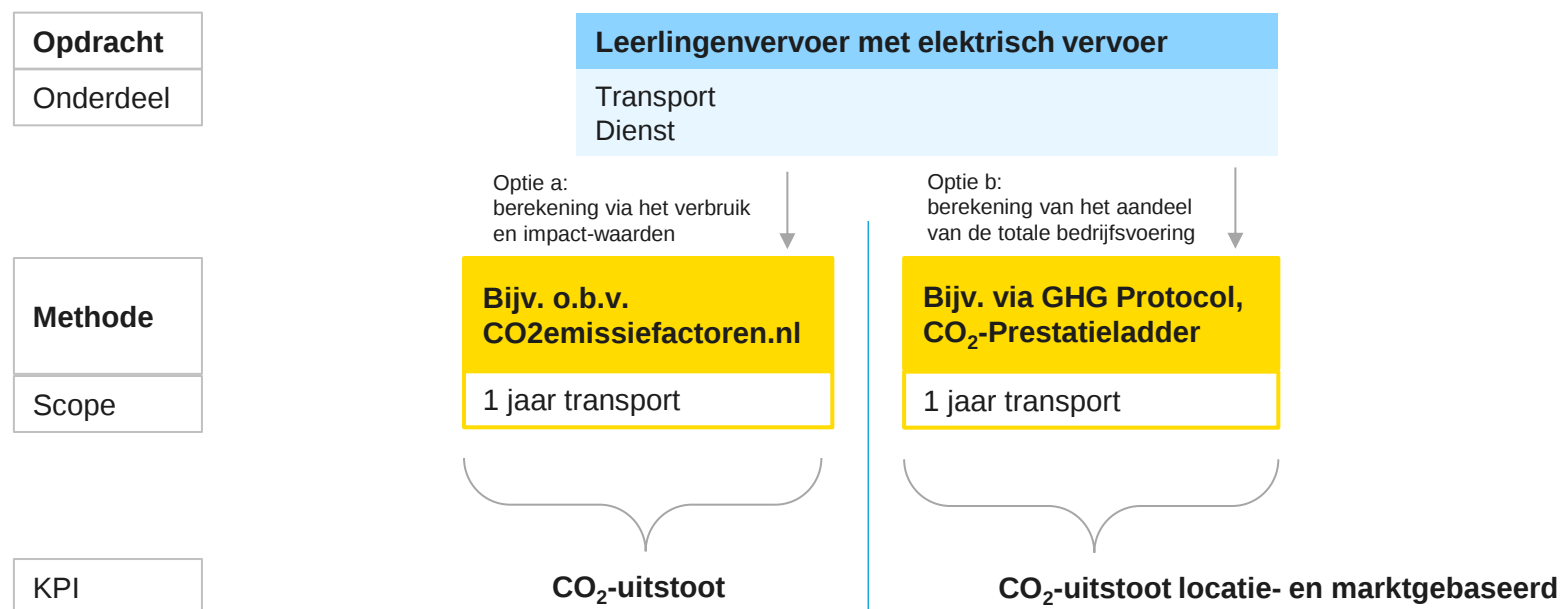
Onderstaand figuur laat voor een aantal **voorbeeldprojecten** zien welke scope en methodiek relevant zijn voor de rapportage van CO₂-uitstoot van het project. Bij **bouwprojecten** wordt de CO₂-uitstoot meestal berekend via de **Bepalingsmethode** en gerapporteerd via MKI (werken) of MPG (gebouwen). Bij leveringen van producten wordt de CO₂-uitstoot meestal gerapporteerd via een LCA-rapport of een EPD. Het verschil tussen 'locatiegebaseerd' en 'marktgebaseerd' wordt bij deze methodes meestal niet aangegeven. Uitleg hierover staat op de volgende pagina.

Toelichting KPI KM.K1 CO₂-uitstoot - locatie- en marktgebaseerd

Bij opdrachten waarbij elektriciteitsgebruik een grote rol speelt is het verstandig om de CO₂-uitstoot zowel locatiegebaseerd als marktgebaseerd uit te vragen. **Locatiegebaseerd** geeft inzicht in de omvang van het elektriciteitsgebruik (hoeveelheid kWh * gemiddelde impact op locatie) en **marktgebaseerd** geeft inzicht in de mate waarin **groene stroom** is gebruikt (bij gebruik van 100% zonnestroom is de impact 0).

Voorbeeld: Bij leerlingenvervoer met elektrisch vervoer zijn er verschillende manieren waarop de CO₂-impact van de opdracht is te berekenen: via het verbruik en impact-waarden van bijvoorbeeld CO2emissiefactoren.nl (Optie a) of via een berekening of schatting op basis van het aandeel van de totale bedrijfsvoering, waarbij locatie-en marktgebaseerd inzichtelijk is (Optie b).

Voorbeeld

- De impact van één opdracht kan worden gerelateerd aan de **totale jaarlijkse bedrijfsvoering**.
- Als een bedrijf met allemaal dezelfde elektrische voertuigen rijdt, kan een verdeling worden gemaakt op basis van het aantal gereden km's binnen de opdracht ten opzichte van het totaal aantal gereden km's van het bedrijf in het betreffende jaar.

Procesvragen - Klimaatmitigatie

Alle sectoren

- **KM.P1:** Volgens **welke methode** is de CO₂-uitstoot (KM.K1) gerapporteerd?
 - GHG-Protocol
 - Bepalingsmethode/EN 15804+A2/berekening op basis van Nationale Milieudatabase
 - **Levenscyclusanalyse (LCA)** methodiek, conform ISO 14025, ISO 14040/14044, ISO 14064 of ISO 14067
 - Berekening op basis van kengetallen op de website www.CO2emissiefactoren.nl
 - Anders, namelijk:
- **KM.P2:** Welke **scope(s)** omvat de berekening voor CO₂-uitstoot (KM.K1)?
 - **Scope 1** (directe emissies van eigen productieproces/bedrijfsvoertuigen)
 - **Scope 2** (indirecte emissies van eigen verbruik, bijv. elektriciteit)
 - **Scope 3** (indirecte emissies in de keten, bijv. van ingekochte goederen)
- **KM.P3:** Is de onderliggende berekening (zoals LCA-rapport, EPD, MKI-/MPG-berekening) beoordeeld door een **onafhankelijk erkende LCA-expert**? (ja/nee)
- **KM.P4:** Is **CO₂-compensatie** toegepast? (ja/nee)

Sectoren: GWW, Gebouwen (bij ontwerp)

- **KM.P5:** Is de optie voor **energieneutraliteit**/opwekken van energie in de **gebruiksphase** meegenomen (volg daarbij ook trias energetica)? (ja/nee)
- **KM.P6:** Is bij het ontwerp gestuurd op zo hoog mogelijke **materiaalgebonden CO₂-opslag***? (ja/nee)

Scope

- **KM.P1-KM.P3:** Overeenkomend met de scope van de gerapporteerde CO₂-uitstoot.
- **KM.P4: CO₂-compensatie:** Dit gaat om de CO₂-emissies die (nog) niet (kunnen) worden vermeden en die verband houden met de opdracht.
- **KM.P5-KM.P6:** Overeenkomend met het bereik/gebied van de opdracht.

Scope

Methode

- Administratie opdrachtnemer.
- De KPI's voor **ontwerp** van gebouwen/GWW kunnen ook door de opdrachtgever zelf worden ingevuld (bijv. door het ingenieursbureau).
- **CO₂-compensatie:** Certificaten voor opgeslagen en/of vermeden CO₂-uitstoot. Voorbeelden zijn te vinden op de website van [de keurmerkenwijzer](#).

Methode

* **Materiaalgebonden CO₂-opslag** geeft aan hoeveel CO₂ is opgenomen tijdens de groei van biobased producten, waarmee deze CO₂ dus 'opgeslagen' ligt in het gebouw gedurende de levensduur. Materiaalgebonden CO₂-opslag wordt ook wel Construction Stored Carbon (CSC) genoemd.

Bron en meer informatie op de website van [Het Nieuwe Normaal, indicator 1.3](#).

KPI's - Klimaatadaptatie (klimaatbestendigheid) - realisatie

Sectoren: GWW/Gebouwen (bij realisatie)

- **KA.K1:** Toe- of afname van de **waterbergingscapaciteit** (m³)

Sector: GWW (bij realisatie)

- **KA.K2:** Toe- of afname van het **schaduwoppervlak*** op loop- en fietsroutes en publieke ruimtes (m²)
- **KA.K3:** Toe- of afname van **aantal bomen*** (stuks)
- **KA.K4:** Aandeel **onverhard oppervlak** (% van totaal oppervlak)

Scope

- Overeenkomend met het bereik/gebied van de opdracht (ofwel dezelfde scope als in het contract is vastgelegd).
- Rapporteren **bij oplevering/realisatie** van een werk of gebouw.
- **KA.K2:** Het gaat om **schaduwoppervlak*** bij oplevering van het gebouw/werk.

Scope

Methode

- Administratie opdrachtgever/-nemer.
- Diverse tools beschikbaar op de website van [Klimaatadaptatie Nederland](#).
- Richtlijnen zijn beschikbaar via de website van Wageningen University & Research (WUR), zoals [Praktische handvatten](#) en [Effectief klimaatgroen](#). Specifiek voor waterschappen zijn richtlijnen te vinden via de website van [&Flux](#) en het [Position paper klimaatadaptatie](#).

Methode

* Deze KPI gaat over registratie op één moment (bij oplevering) van één opdracht. Het kan zijn dat de bomen bij oplevering nog jong zijn en na verloop van tijd meer schaduw zullen geven, naarmate het kroonoppervlak toeneemt. Als een gemeente dit wil monitoren zal dit op strategisch niveau moeten worden opgepakt. Een gemeente kan bijv. jaarlijks het kroonvolume van alle bomen in de gemeente monitoren.

** Tip voor de inkoper: stel hierbij de minimeis dat elke boom een minimale hoeveelheid doorwortelbare ruimte heeft, bijvoorbeeld volgens de volgende vuistregel: doorwortelbare ruimte = 0,75 tot 1 m³ per vierkante meter kroonoppervlak.

Procesvragen - Klimaatadaptatie (klimaatbestendigheid) - ontwerp

Sectoren: GWW, Gebouwen (bij ontwerp)

- **KA.P1:** Zijn de **risico's en kansen** afgewogen voor de **klimaatadaptatie** thema's (hitte, overstromingsrisico, wateroverlast, droogte en bodemdaling), zowel op het schaalniveau van het bouwwerk als van de omgeving?

Scope

- Overeenkomend met het bereik/ gebied van de opdracht (ofwel dezelfde scope als in het contract is vastgelegd).
- Rapporteren bij **oplevering van het ontwerp** van een werk of gebouw.

Scope

Sector: GWW (bij ontwerp)

- **KA.P2:** Is een **watertoets** uitgevoerd?
- **KA.P3:** Is het **gebiedscanvas** ingevuld?

Methode

- Administratie opdrachtgever/-nemer.
- Manieren die bijdragen aan klimaatadaptief bouwen zijn bijvoorbeeld te vinden op de site van Den Haag bij het [Puntensysteem natuurinclusief bouwen](#).
- Het gebiedscanvas te vinden is [op de website van het gebiedscanvas](#).

Methode

| Circulair

Inleiding thema Circulair

- Binnen het thema circulair staat het materiaalgebruik centraal. Het gaat over zowel het **gebruikte** materiaal (input) in producten en werken als om het **afgevoerde** materiaal (output).
- De Rijksoverheid heeft als **doel** gesteld dat de Nederlandse economie in 2050 volledig circulair* moet zijn. Dat betekent dat producten en grondstoffen opnieuw worden gebruikt en er bijna geen afval meer is. In 2016 was de ambitie van het kabinet om in 2030 een (tussen)doelstelling te realiseren van 50% minder gebruik van primaire grondstoffen (mineraal, fossiel en metalen).
- Bijdragen aan een circulaire economie kan door **minder** materiaal in te kopen, materiaal in te kopen van **betere** oorsprong (niet primair en/of fossiel, maar juist **gerecycled** (secundair) en/of **biobased**), te zorgen dat producten een **langere** levensduur kennen en te zorgen dat materialen en producten na gebruik **opnieuw** te gebruiken zijn.
- De opgestelde KPI's zijn **relevant voor alle sectoren waarbij er materiaal wordt verbruikt**. Denk daarbij aan gebouwen, GWW-projecten en alle leveringen zoals elektronica, papier, meubilair of bedrijfskleding.
- Voor **materiaalgebruik** (input) is de eerste KPI het totale materiaalverbruik, wat in de daaropvolgende KPI's wordt uitgesplitst volgens herkomst.
- Voor **vrijkomend materiaal** (output) is de eerste KPI de totale hoeveelheid vrijkomend materiaal, wat in de daaropvolgende KPI's wordt uitgesplitst naar verwerkingsmethode.
- De **procesvragen** zijn opgesteld voor alle **leveringen** en voor **ontwerpopdrachten**. De vragen zijn gericht op toekomstig **hergebruik**, levensduurverlenging en het inzichtelijk maken van de gebruikte kritieke grondstoffen.

* Bron: www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/circulaire-economie/nederland-circulair-in-2050

KPI's - Materiaalverbruik (input)

Alle sectoren (bij materiaalgebruik)

- CI.K1: Totale hoeveelheid materiaalverbruik - input (ton)

- **CI.K2:** Hoeveelheid primair **niet-biobased** materiaal (ton)
- **CI.K3:** Hoeveelheid **hergebruikt*** materiaal (ton)
- **CI.K4:** Hoeveelheid **gerecycled**** (secundair) materiaal (ton)
- **CI.K5:** Hoeveelheid **biobased***** materiaal (ton)

Verdiepende KPI

- **CI.K6:** Hoeveelheid **duurzaam gewonnen hernieuwbaar materiaal****** (ton)

Scope

- Bij materiaalverbruik gaat het om de som van het gewicht van al het geleverde en/of gebruikte materiaal.
- Jaarlijkse materiaalstroom binnen contract (bij contract korter dan een jaar: de materiaalstroom gedurende de contractduur).
- Het **circulaire deel** van het materiaal bestaat uit de hoeveelheid hergebruikt, gerecycled, biobased en eventueel duurzaam gewonnen hernieuwbaar materiaal samen.

Scope

Methode

- *Ten minste:* informatie uit administratie opdrachtnemer (bijv. materialenboekhouding).
- *Optioneel aanvullend:* Materialenpaspoort(en), Materiaalstroomanalyse, LCA-rapport of EPD conform GHG Protocol, Bepalingsmethode, EN 15804+A2, ISO 14025, ISO 14040/14044, ISO 14064 of ISO 14067; MKI-berekening (GWW); MPG-berekening (B&U). Diverse instrumenten, zoals GPR Gebouw, Dubocalc, Bream, tools van BouwCirculair (bijv. Projectenmodule, EmissieCalc) en Eco Monitor.
- **Biobased materiaal** moet zijn voorzien van een erkend duurzaamheidskeurmerk, indien dit gangbaar is voor de materiaalsoort, zoals hout met keurmerk FSC of PEFC. Stel de minimumeis '(Verwerkt) hout dient aan duurzaamheidseisen te voldoen' uit de [online MVI criteriatool](#) en controleer hierop, om te borgen dat het materiaal ook duurzaam geteeld is.
- De totale hoeveelheid moet gelijk zijn aan de som van de onderdelen (primair niet-biobased, hergebruikt, gerecycled, biobased en duurzaam gewonnen hernieuwbaar).

Methode

* Bij **hergebruik** worden producten en/of onderdelen opnieuw gebruikt zonder dat ze drastisch in vorm of samenstelling zijn veranderd.

** **Gerecycled** (of secundair) **materiaal** is teruggewonnen materiaal uit afgedankte producten, dat opnieuw wordt ingezet voor het maken van producten.

*** **Biobased materiaal** is materiaal dat geheel voortkomt uit biomassa. Het gaat om hernieuwbaar materiaal dat groeit en natuurlijk wordt aangevuld op menselijke tijdschaal.

**** Het Nieuwe Normaal zal naar verwachting in december 2025 deze vijfde categorie toevoegen, om bouwproducten van hernieuwbare, abiotische grondstoffen, zoals klei en baksteen, mee te kunnen laten tellen als duurzame optie, als deze niet sneller worden gewonnen dan ze (natuurlijk) worden aangevuld. Momenteel zijn veel databases en rekeninstrumenten, zoals de Nationale Milieudatabase, nog niet ingericht op rapportage op dit punt, vandaar dat deze KPI als 'verdiepend' is aangemerkt.

KPI's - Vrijkomend materiaal (output)

Alle sectoren (bij materiaalafvoer)

- **CI.K7: Totale hoeveelheid** vrijkomend materiaal - output (ton)
 - **CI.K8:** Hoeveelheid naar **stort/verbranding/compostering** (ton)
 - **CI.K9:** Hoeveelheid naar **hergebruik** (ton)
 - **CI.K10:** Hoeveelheid naar **recycling** (ton)

Scope

- Bij vrijkomend materiaal gaat het om de som van het gewicht van al het afgevoerde materiaal.
- Jaarlijkse materiaalstroom binnen contract (bij contract korter dan een jaar: de materiaalstroom gedurende de contractduur).

Scope

Methode

- Zie beschrijving bij de KPI 'Materiaalverbruik (input)' op de vorige pagina.
- De totale hoeveelheid moet gelijk zijn aan de som van de onderdelen (stort/verbranding/compostering, hergebruik en recycling).

Methode

Procesvragen - Circulair

Alle sectoren (bij materiaalgebruik en/of ontwerp)

- **CI.P1:** Is er rekening gehouden met de mogelijkheid voor **toekomstig hergebruik**, reparatie of **bioafbreekbaarheid*** indien van toepassing?
- **CI.P2:** Is er ingezet op **levensduurverlenging** van bestaande materialen, onderdelen en/of producten?
- **CI.P3:** Is er een lijst met gebruikte **kritieke grondstoffen**, inclusief hoeveelheden, beschikbaar gemaakt?

Denk bij **CI.P1** bijvoorbeeld aan: **Bouw:** is er nagedacht hoe een brug kan worden 'hergebruikt' of hoe een gebouw flexibel kan worden omgebouwd voor een andere functie? **Aanleg van groen:** worden boomankers gebruikt die afbreken? **Meubilair:** is het modulair, goed te repareren en is er ook een onderhoudscontract afgesloten?

Scope

- Overeenkomend met de omvang van de opdracht.
- Voor de **kritieke grondstoffen** gaat het om de (momenteel) 34 metalen en mineralen die de Europese Commissie heeft aangemerkt als kritieke grondstoffen, zoals benoemd [op de website van de Rijksoverheid](#).

Scope

Methode

- Productinformatie of administratie opdrachtnemer.
- Bij **ontwerp** van gebouwen/GWW kunnen de procesvragen ook door de opdrachtgever zelf worden ingevuld (bijvoorbeeld door ingenieursbureau).
- **CI.P1 - Toekomstig hergebruik:** Losmaakbaarheidsindex, productinformatie, take-back systeem, beschrijving van de wijze waarop Module D is ingezet in LCA of MKI-berekening.

Methode

* **Bioafbreekbaarheid** betreft hier materialen die onder natuurlijke omstandigheden uit zichzelf afbreken binnen een periode van tien jaar.

Milieu

Inleiding thema Milieu

- Bij het thema Milieu maken we onderscheid in de subthema's:
 - 3a. Luchtkwaliteit
 - 3b. Biodiversiteit
 - 3c. Milieuprestatie bouwwerken
- Binnen 'Milieu' vallen ook andere subthema's, zoals: watervervuiling, bodemvervuiling, plastic soep, zwerfafval, etc. Maar we hebben ons beperkt tot de belangrijkste subthema's, waarop rapportage mogelijk is.
- Het subthema **Luchtkwaliteit** is relevant voor bouwprojecten waar **materieel** wordt ingezet en voor alle sectoren met een **transportcomponent** (contractvervoer, post-, en verhuisdiensten, ov-concessies, maar ook raamcontracten voor dienstverlening met veel transportbewegingen zoals: catering, papier en kantoorartikelen).
- Bij de KPI's voor luchtkwaliteit ligt de focus op de inzet van zero-emissie vervoer en –materieel, wat een positieve invloed heeft op lokale luchtkwaliteit, door o.a. beperking van fijnstof en stikstofoxiden.
- Bij **Biodiversiteit** komen verschillende onderwerpen aan bod:
 - **KPI's voor ontwerp van GWW-projecten:** Het gebruik van plantmateriaal en bomen, en het aandeel **biologisch/inheems**.
 - **KPI's voor dienstverlening binnen de GWW-sector (zoals groenonderhoud):** Het gebruik van bestrijdingsmiddelen en pesticiden, en het aandeel daarvan dat **bioafbreekbaar** is.
 - **Procesvragen voor ontwerp van GWW-projecten:** Aandacht voor **biodiversiteit** (**natuurinclusief bouwen**, groenverbindingen, natuurkansenscan).
 - **Procesvraag voor alle sectoren:** Inzicht in de impact op **biodiversiteit** door de toeleverancier. (Deze vraag is als *verdiepend* aangemerkt, omdat het binnen het bedrijfsleven nog niet vanzelfsprekend is om hierop te rapporteren.)
 - **Procesvragen voor beheer en onderhoud van terreinen en groenvoorzieningen:** Aandacht voor **biodiversiteit** (verhogen lokale biodiversiteit, **ecologisch beheer**, kwantitatieve metingen).
- Bij **Milieuprestatie bouwwerken** gaat het om de MKI-waarde voor GWW en de MPG-waarde voor gebouwen.

KPI's - Zero-emissie

Alle sectoren (bij transport)

- **ML.K1:** Totale transportafstand (km)
- **ML.K2:** Transportafstand uitgevoerd met **zero-emissie** vervoersmiddelen (km)

Sectoren: GWW, Gebouwen (bij inzet materieel)

- **ML.K3:** Aantal ingezet **materieel*** per categorie (stuks)
- **ML.K4:** Aantal ingezet **zero-emissiematerieel*** per categorie (stuks)

Verdiepende KPI's

- **ML.vK5:** Totaal aantal **draaiuren** van ingezet materieel per categorie** (kWh)
- **ML.vK6:** Aantal draaiuren van ingezet **zero-emissiematerieel** per categorie** (kWh)

Scope

- **Jaarlijkse transportafstand/materieelgebruik** binnen contract (bij opdracht korter dan een jaar: transportafstand/materieelgebruik gedurende de contractduur).
- Rapportage van de inzet van **zero-emissie** vervoer/-materieel.

Scope

Methode

- Administratie van ritten en kilometers (**Transport**) en draaiuren en vermogen van **materieel*** (**Materieel**). Uitdraai uit een registratiesysteem die specificeert welke motortypen (inclusief kentekens) zijn gebruikt (bijvoorbeeld elektrisch, hybride, eurolabel, stage-niveau).
- Enkel bij een hoge opdrachtwaarde is het logisch om ook de *verdiepende* KPI's uit te vragen, anders is de administratieve last voor de opdrachtnemer te hoog.
- ML.K3, ML.K4, ML.V1 en ML.V2 moeten worden gerapporteerd op **alle zeven categorieën**: 1) licht ('minimaterieel' <19 kW), 2) licht (19-37 kW), 3) licht (37-56 kW), 4) middelzwaar (56-130 kW), 5) zwaar (130-560 kW), 6) zeer zwaar (>560 kW), 7) stationair (generatoren, pompen, torenkranen). Volgens het convenant Schoon en Emissieloos Bouwen dient al het materieel in de drie categorieën tot 56 kW zero-emissie te zijn vanaf 1 januari 2028.

Methode

* **Materieel:** Mobiele werktuigen, handwerktuigen en mobiele machines zoals wielladers, bulldozers, graafmachines, laadschoppen, tractoren, (tele)kranen, verrijkers, veegmachines en maaimachines en stationaire mobiele machines zoals stroomaggregaten, pompen en compressoren.

** Met het aantal draaiuren per categorie en het gemiddelde vermogen per categorie, is **de arbeid** in te schatten ($\text{Arbeid} = \text{Vermogen (kW)} \times \text{draaiuren (h)}$). Organisaties die meer willen monitoren kunnen in plaats van draaiuren ook vragen om arbeid. Vervang dan: **ML.vK5** door: de Totale arbeid (vermogen x draaiuren) materieel [kWh] en vervang **ML.vK6** door: de arbeid (vermogen x draaiuren) van ingezet zero-emissiematerieel [kWh]. Dit kan handig zijn ten behoeve van een SEB SPUK-subsidie aanvraag.

KPI's - Plantmateriaal

Sectoren: GWW, Gebouwen (bij realisatie)

- **MB.K1:** Totale **oppervlakte** projectlocatie (m²)
- **MB.K2:** Oppervlakte van projectlocatie dat bestaat uit **plantmateriaal** (m²)

Verdiepende KPI's

- **MB.vK3:** Oppervlak dat bestaat uit **biologisch*** **gekweekt** en/of **inheems**** plantmateriaal (m²)
- **MB.vK4:** Aantal **bomen** (stuks)
- **MB.vK5:** Aantal **biologisch** gekweekte en/of **inheemse** bomen (stuks)

Scope

- Overeenkomend met de omvang van de opdracht.
- Deze KPI's zijn met name relevant bij **gebouwen, wegen, bermbeheer en groenonderhoud**.
- Rapportage vindt plaats **na de uitvoer** van beheer/onderhoud **of de realisatie** van gebouwen, wegen, werken. Het gaat om een opname van het terrein na onderhoud, inrichting of realisatie van een project.

Scope

Methode

- Op basis van projectspecifieke informatie uit de administratie van de opdrachtnemer.
- MB.vK5: Bij **biologisch** gaat het om onafhankelijk getoetste keurmerken, zoals EU Biologisch, EU Ecolabel, EKO, Demeter, Groenkeur, NL Greenlabel en MPS, zie ook [de website van Keurmerkenwijzer](#).
- MB.vK5: Op de [website van Flora van Nederland](#) is een lijst van **inheemse** plantensoorten voor Nederland te vinden.

Methode

* Een product is **biologisch** als het geproduceerd is volgens de Europese regels voor biologische landbouw en productie.

** Soorten zijn **inheems** wanneer ze van nature in een bepaald gebied voorkomen.

KPI's - Bestrijdingsmiddelen en pesticiden

Sectoren: GWW (bij dienstverlening)

- **MB.K6:** Totaal volume gebruikte **bestrijdingsmiddelen en pesticiden** (liter)
- **MB.K7:** Volume gebruikte **bioafbreekbare** bestrijdingsmiddelen en pesticiden (liter)

Scope

- Alle bestrijdingsmiddelen en pesticiden die zijn gebruikt bij de uitvoer van de opdracht.
- Deze KPI's zijn met name relevant bij onderhoud van bestrating en wegen, bermbeheer en groenonderhoud.

Scope

Methode

- Administratie opdrachtnemer.

Methode

Procesvragen - Impact op biodiversiteit

Sectoren: GWW, Gebouwen (bij ontwerp)

- **MB.P1:** Is **natuurinclusief bouwen** meegenomen in de ontwerpfase?

Denk bij natuurinclusief bouwen aan:

- betrekken van de stadsecoloog;
- gebruik van natuurvriendelijk geworven grondstoffen en bioafbreekbare materialen;
- creëren van essentiële onderdelen voor een behaaglijk leefgebied: voedsel, vocht, veiligheid, voortplanting, verbinding en variatie (de 6V's). Bijvoorbeeld het ontwerp van nestplaatsen voor vogels, vleermuizen en insecten.

- **MB.P2:** Zijn er **groenverbindingen/ecologische corridors** aangelegd?
- **MB.P3:** Is er een **Natuurkansenscan** uitgevoerd?

Alle sectoren

Verdiepende procesvraag

- **MB.vP4:** Maakt de toeleverancier diens **impact op biodiversiteit** inzichtelijk?

Denk bij biodiversiteit aan de volgende drukfactoren (van de [website van de OECD](#)):

- verandering in land- en zeegebruik;
- klimaatverandering;
- vervuiling (vermesting (stikstofdepositie), verzuring, waterkwaliteit);
- gebruik en exploitatie van natuurlijke hulpbronnen (incl. onttrekking van grondwater);
- invasieve exotische planten en dieren.

Scope

- Activiteiten en materialen die onderdeel zijn van de opdracht.

Scope

Methode

- Administratie opdrachtnemer. De KPI's voor ontwerp van gebouwen/GWW kunnen ook door de opdrachtgever zelf worden ingevuld (bijvoorbeeld door het ingenieurs-bureau).
- MB.P1: **Natuurinclusief bouwen** is beschreven op de [website van het College van Rijksadviseurs](#). De site van Den Haag met het [Puntensysteem natuurinclusief bouwen](#) kan behulpzaam zijn.
- MB.P2: **Groenverbindingen/ecologische corridors** zijn beschreven op [de website van RuimtexMilieu](#).
- MB.P3: **Natuurkansenscan** kan worden uitgevoerd via de KaNo quickscan, [te vinden op de KaNo website](#).
- MB.P4: Er zijn verschillende methodes en tools om de **impact op biodiversiteit** inzichtelijk te maken, zie de websites van [TNFD](#), [PBAF](#), [LCA](#) en de [THRIVE-tool van Naturalis](#) die nog in ontwikkeling is.

Methode

Procesvragen - Beheer en onderhoud groenvoorzieningen

Sectoren: GWW (bij dienstverlening)

- **MB.P5:** Is er aandacht voor het **verhogen van lokale biodiversiteit**?

Denk bij verhogen van lokale biodiversiteit aan:

- voorkomen van het gebruik van (kunst)meststoffen, bestrijdingsmiddelen en pesticiden;
- voorkomen dat invasieve soorten niet de overhand nemen;
- ruimte bieden voor spontane ontwikkeling van soorten;
- weghalen maaisel, faciliteren van verschraling (indien relevant);
- bij slootbeheer: bagger niet in de berm deponeren, maar afvoeren;
- gebruik van methodieken om biodiversiteit te verhogen, zoals beschreven op de websites van: de [Natuurladder](#) of [het Raamwerk biodiversiteit 2.0](#). Meer ideeën zijn te vinden op de website: [Samen voor biodiversiteit](#).
- **MB.P6:** Wordt de **groenvoorziening ecologisch beheerd***?
- **MB.P7:** Wordt de biodiversiteit van het gebied **kwantitatief gemeten**?

Scope

- Activiteiten en materialen die onderdeel zijn van de opdracht.
- Deze KPI's zijn met name relevant bij onderhoud van bestrating en wegen, bermbeheer en groenonderhoud.

Scope

Methode

- MB.P5: **Biodiversiteit verhogen** kan met methodieken die beschreven zijn op de websites van de [Natuurladder](#) en van het [Raamwerk biodiversiteit 2.0](#). Op de website van [Samen voor biodiversiteit](#) zijn ook ideeën te vinden.
- MB.P6: **Ecologisch beheer** is beschreven in verschillende leidraden, te vinden op de websites van: [Naturalis \(waarderingstool\)](#), de [WUR \(ecologisch beheer van de publieke ruimte\)](#) en [Floron \(Veldgids Ecologisch Bermbeheer\)](#)
- MB.P7: **Kwantitatief meten** van biodiversiteit kan bijvoorbeeld via de tools op de volgende websites: [Nectarindex](#) (boerenlandvlinders en andere bestuivers), [Oevercheck](#) (diversiteit van oevervegetatie), [waarnemingsprotocollen van NDFF](#) (onder andere amfibieën, mossen, reptielen, ongewervelden, schimmels, vaatplanten, vissen, vogels, zoogdieren).

Methode

* **Ecologisch beheer** is beheer van groene openbare ruimte dat is gericht op het stimuleren van de lokale biodiversiteit.

KPI's - MKI- en MPG-waarde

Sector GWW

- **MM.K1: MKI-waarde** (€), uitgesplitst per module¹ :
 - Productiefase: A1, A2, A3
 - Bouwfase: B1, B2, B3, B4, B5, B6, B7
 - Sloop en verwerkingsfase: C1, C2, C3, C4
 - Aanvullende informatie: D

Sector: Gebouwen

- **MM.K2: MPG-waarde** (€/m².jr), uitgesplitst per module¹:
 - Productiefase: A1, A2, A3
 - Bouwfase: B1, B2, B3, B4, B5, B6, B7
 - Sloop en verwerkingsfase: C1, C2, C3, C4
 - Aanvullende informatie: D

¹ Verplicht voor die modules die verband houden met het voorwerp van de opdracht.

Scope

- Het gaat om de Milieukostenindicator (MKI) voor werken die worden opgeleverd of de dienst die heeft plaatsgevonden (zoals onderhoud, inzet materieel, afvoer van materiaal) en de Milieuprestatie Gebouw (MPG) voor gebouwen die worden opgeleverd.
- **Materiaalverbruik:** Totale MKI-/MPG-waarde van de geleverde materialen/producten (**Module A1-A3***) en indien relevant ook van aanvullende informatie buiten de levenscyclus van het bouwwerk (**Module D***).
- **Vrijkomend materiaal:** Totale MKI-/MPG-waarde (afval)verwerking materiaal (**Module C3-C4***) en indien relevant ook van aanvullende informatie buiten de levenscyclus van het bouwwerk (**Module D***).
- **Materieel, Transport, Dienst:** *Jaarlijks of voor de contractduur:* Totale MKI-/MPG-waarde (**Modules A4-A5, B1-B5, C1-C2***) en indien relevant ook van aanvullende informatie buiten de levenscyclus van het bouwwerk (**Module D***).
- Deze twee KPI's hebben deels overlap met KPI's in andere (sub)thema's, zoals:
 1. Klimaat: de CO₂-uitstoot (wat in veel gevallen verantwoordelijk is voor het grootste aandeel van de MKI-/MPG-waarde).
 2. Circulair: materiaalgebruik (uitputting van grondstoffen).
 3. Milieu – luchtkwaliteit : inzet zero-emissie (wat leidt tot lagere fijnstof-emissie).

Scope

Methode

- Berekening op basis van de eisen in de 'Bepalingsmethode Milieuprestatie Bouwwerken' van de Stichting Nationale Milieudatabase, beschikbaar via de website [Bepalingsmethode](#).
- MKI-berekening (GWW); MPG-berekening (B&U), Bepalingsmethode, tools van BouwCirculair.

Methode

* Deze modules zijn relevant voor bouwwerken en verwijzen naar de modules volgens de website van de [Bepalingsmethode](#), waarin Figuur 2 een overzicht geeft van de Productiefase (A1-A3), Bouwfase (A4, A5), Gebruiksfase (B1-B7), Sloop- en verwerkingsfase (C1-C4) en Aanvullende informatie buiten de levenscyclus van het bouwwerk ('Milieulasten en -baten buiten de systeemgrens van het bouwwerk' en 'Mogelijkheden voor hergebruik, terugwinning –en recycling') (D).

Toelichting KPI's MKI- en MPG-waarde

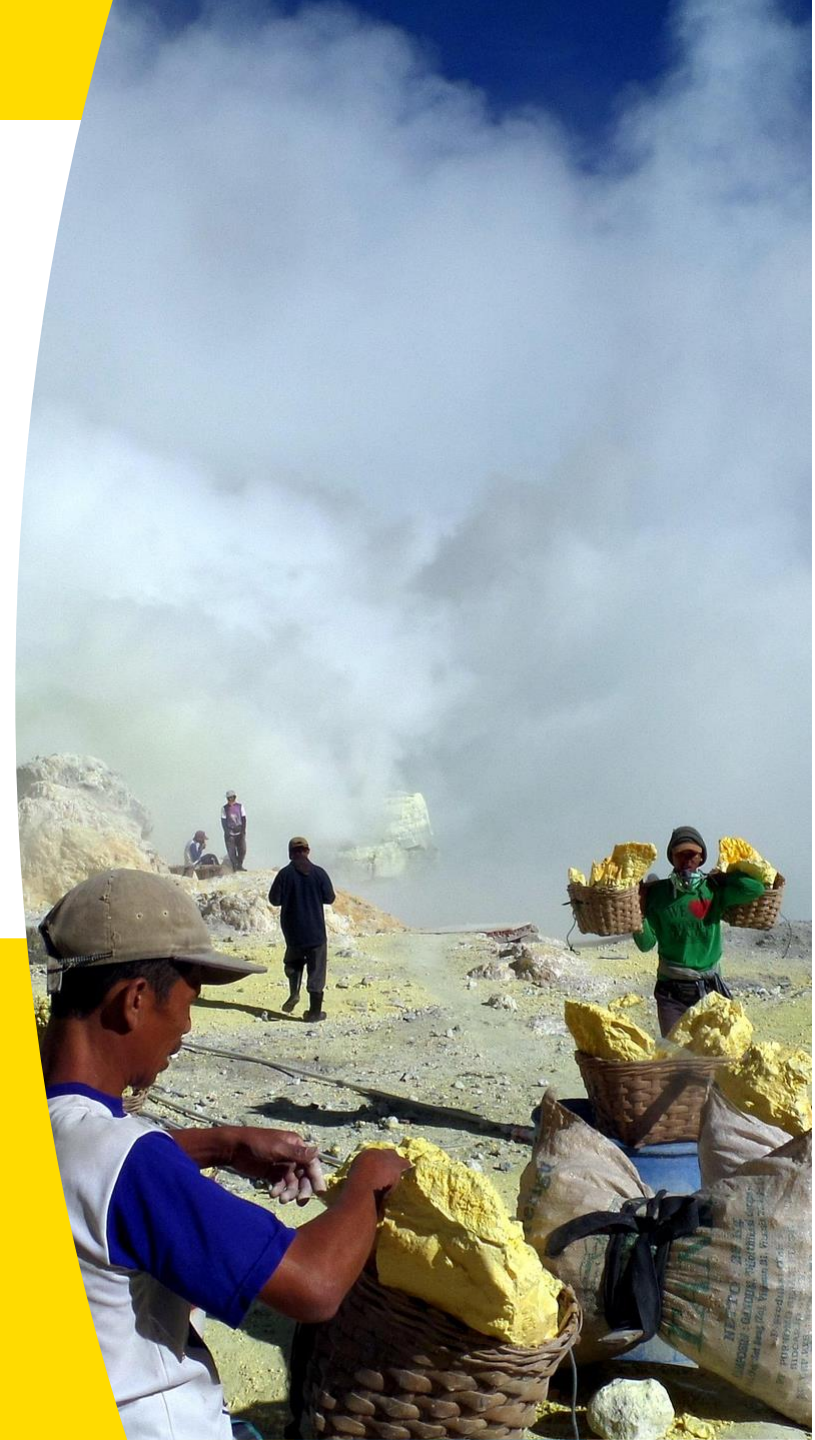
- De MKI-waarde geeft een score voor de milieu-impact. Het is daarmee een indicator waarbij **verschillende milieu-impacts bij elkaar worden opgeteld**.
- De MKI/MPG is waardevol om te gebruiken **als gunningscriterium, eis* en in de ontwerpfase** als beoordeling van milieukundige effecten in de toeleveringsketen voor de realisatie van een bouwwerk.
- Voor monitoring kan deze KPI worden gebruikt **als aanvulling** op andere KPI's, **niet als vervanging**. Voor het monitoren van stand van zaken op de aparte MVOI thema's is het belangrijk om **de specifieke KPI's per thema** te gebruiken, bijvoorbeeld:
 - Klimaatimpact KM.K1 CO₂-impact
 - Circulair materiaalgebruik CI.K1 t/m CI.K10 hoeveelheden materiaal (ton)
 - Milieu – luchtvervuiling ML.K1 en ML.K2 % zero-emissie voertuigen en –materieel
- **De data en berekening achter** de MKI- of MPG-waarde kan worden gebruikt voor rapportage op CO₂-uitstoot (KM.K1) en materiaalgebruik (CI.K1 t/m CI.K10).
- De **eenheid** van MKI is 'euro' en van MPG 'euro/m².jr'. Deze eenheden fungeren als **rekenkundige maat voor milieuschade** en niet als een echte financiële waarde in een markteconomische context.
- De **wegingsmethode** achter de MKI/MPG wordt binnenkort herzien van set 1 (huidige set) naar set 2 (op basis van de PEF). Hierdoor zullen de huidige MKI-scores niet meer kunnen worden vergeleken met de nieuwe MKI-scores.

De milieu-impactcategorieën van de MKI/MPG (set 1) zijn:

- Uitputting van abiotische grondstoffen, excl. fossiele energiedragers
- Uitputting van fossiele energiedragers
- Klimaatverandering
- Ozonlaagaantasting
- Fotochemische oxidantvorming (smog)
- Verzuring
- Vermesting
- Humaan-toxicologische effecten
- Ecotoxicologische effecten, aquatisch (zoetwater)
- Ecotoxicologische effecten, aquatisch (zeewater)
- Ecotoxicologische effecten, terrestrisch

* Het kabinet wil vanaf 1 januari 2027 aanbesteden met de MKI verplicht stellen voor grote GWW projecten. Onderdeel hiervan zijn minimale prestatie-eisen (plafondwaarden) voor de MKI van asfalt, beton en staal (zie [deze website van de Rijksoverheid](#) en [deze kamerbrief](#) voor meer informatie.)

Ketenverantwoordelijkheid

Inleiding thema Ketenverantwoordelijkheid

- Bij het thema Ketenverantwoordelijkheid (Internationale Sociale Voorwaarden, ISV) spelen **zowel milieuaspecten als sociale aspecten** een rol. Tot voor kort lag de nadruk hier op **sociale** aspecten. Met publicatie van het Nationaal Plan MVI zijn **milieurisico's** en milieumisstanden in de keten, naast mensenrechten en arbeidsrisico's aan de inhoud toegevoegd. Ook aan de nieuwe [ISV bestekteksten](#), die horen bij het ISV-beleidskader van het Rijk* en in januari 2025 via [de website van PIANOo](#) gepubliceerd zijn, is het thema milieu toegevoegd. In deze handreiking plaatsen we de daarom volgende twee onderwerpen binnen het thema Ketenverantwoordelijkheid:
 1. Duurzaamheidskeurmerken (milieu en sociaal) op productniveau.
 2. Toepassen van ISV middels een proces van gepaste zorgvuldigheid (due diligence).
- De KPI 'Producten met milieu- en/of sociaal **duurzaamheidscertificaat**' past bij twee MVOI thema's: Milieu en Ketenverantwoordelijkheid. In deze handreiking is gekozen om hem op te nemen onder 'Ketenverantwoordelijkheid'. De reden is dat duurzaamheidscertificaten vaak zowel milieu- als sociale aspecten omvatten en we dubbeltellingen tussen de thema's willen voorkomen. Er is bij certificaten onderscheid te maken tussen:
 - Duurzaamheidskeurmerken op **productniveau**, zoals Fairtrade, EU Ecolabel, FCS, biologisch, etc.
 - Certificering op **bedrijfsniveau**, zoals SA8000, Amofri BSCI, ETI en SMETA.
 De certificering op productniveau, middels keurmerken, komt naar voren bij de KPI's op de eerstvolgende pagina, de certificering op bedrijfsniveau komt naar voren bij de procesvragen op de pagina daarna.
- **Ketenverantwoordelijkheid** of de toepassing van Internationale Sociale Voorwaarden (ISV) richt zich op het identificeren, voorkomen en aanpakken van misstanden op het gebied van arbeidsomstandigheden, mensenrechten en milieu in de toeleveringsketen, door middel van [het uitvragen van] een proces van gepaste zorgvuldigheid (**due diligence** conform de OESO-richtlijnen).
- De inspanningen die een opdrachtnemer uitvoert om ketenverantwoordelijk te handelen (due diligence) zijn gekoppeld aan de wijze waarop hij zijn bedrijfsprocessen heeft ingericht. Daarom hebben we voor dit onderwerp **procesvragen** geformuleerd. Om grip te krijgen op de omvang van de inspanningen vragen we hierbij ook naar hoeveelheden.
- De zes procesvragen sluiten één op één aan bij de zes eisen met betrekking tot ISV, die in het Rijksinkoopbeleid zijn vastgesteld conform de OESO-richtlijnen en UNGPs.

* Binnen Rijksinkoop is het ISV-beleidskader van toepassing. Dat betekent dat het Rijk (in ieder geval) ISV toepast bij aanbestedingen boven de Europese drempels in afgesproken risicovolle categorieën binnen het categoriemanagement. Medeoverheden zijn autonoom en kunnen ISV vrijwillig toepassen en daarbij de bestekteksten ter inspiratie gebruiken.

KPI's - Producten/materialen met duurzaamheidskeurmerk

Alle sectoren (bij materiaal)

- **KV.K1: Totale hoeveelheid** producten en/of materialen (stuks, gewicht of volume*)
- **KV.K2: Hoeveelheid** producten en/of materialen met milieu- en/of sociaal **duurzaamheidscertificaat** (stuks, gewicht of volume*)

* De eenheid kan variëren. De opdrachtnemer kan zelf aangeven in welke eenheid hij het beste kan rapporteren. Het is wel belangrijk dat beide KPI's in dezelfde eenheid worden gerapporteerd, ivm het berekenen van het aandeel producten/materialen met duurzaamheidscertificaat.

Scope

- Jaarlijkse materiaalstroom binnen de opdracht (bij een contract korter dan een jaar: de materiaalstroom gedurende de contractduur). Het gaat om de geleverde materialen en producten.

Scope

Methode

- Een overzicht van de geleverde producten/materialen met **hoeveelheden** (aantallen, gewicht of volume) en **certificaten** per product/materiaal.
- De gekozen eenheid (aantal, gewicht of volume) dient voor beide KPI's gelijk te zijn per product- of materiaalsoort. Bijvoorbeeld voor bouw materiaal in ton, voedingsmiddelen in kg, dranken in liter en kantoorartikelen in stuks.
- Het gaat om onafhankelijk getoetste duurzaamheidskeurmerken en -certificaten. Zie enkele voorbeelden hieronder en meer keurmerken op de [online Keurmerkenwijzer](#) of de [onlinedatabase van het International Trade Center](#).

Methode

Sector	Voorbeelden van keurmerken en certificaten (geen compleet overzicht)
Hout	FSC, PEFC, Better biomass, Enplus
Voeding	EU-Biologisch, Demeter, EKO, Fairtrade, Rainforest Alliance, RSPO, Maatlat Duurzame veehouderij of Aquacultuur, GGN Certified Farming
ICT	TCO Certified, EPEAT, Blue Angel, Nordic Swan
Textiel	EU Ecolabel, Organic 100, Fair for Life, OEKO-TEX, GOTS, Better Cotton Initiative (BCI)
Algemeen	Fairtrade, Fair for Life, Cradle to Cradle, Nature plus, Global Environmental Standard, Global Recycle Standard

Procesvragen - Internationale Sociale Voorwaarden

Bij specifieke sectoren: de risicocategorieën*

De procesvragen bouwen op elkaar voort en sluiten aan bij de zes stappen van due diligence.

- **KV.P1:** Is Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) geïntegreerd in beleid en managementsystemen? (ja/nee)
- **KV.P2a:** Zijn (mogelijke) **negatieve gevolgen** van de activiteiten, producten of diensten van de opdrachtnemer voor mens en milieu geïdentificeerd, geprioriteerd en beoordeeld? (ja/nee)
- **KV.P2b:** **Hoeveel** negatieve gevolgen (risico's) zijn geïdentificeerd in de risicoanalyse? (stuks)
- **KV.P3a:** Zijn er **doelgerichte plannen / maatregelen** om de negatieve gevolgen uit KV.P2a te stoppen, voorkomen of beperken? (ja/nee)
- **KV.P3b:** Voor **hoeveel** van de risico's uit KV.P2b is een plan of maatregel opgesteld? (stuks)
- **KV.P4a:** Worden de praktische toepassing en effectiviteit van de plannen/ maatregelen uit KV.P3a **jaarlijks gemonitord** en gerapporteerd? (ja/nee)
- **KV.P4b:** **Hoeveel** van de plannen/maatregelen uit KV.P3b zijn uitgevoerd? (stuks)
- **KV.P5:** **Communiqueert** de opdrachtnemer minimaal een keer per jaar over zijn inspanningen en resultaten op het gebied van gepaste zorgvuldigheid (due diligence)?
- **KV.P6a:** **Hoeveel incidenten**** zijn dit jaar voorgevallen? (stuks)
- **KV.P6b:** Voor **hoeveel** van deze incidenten zorgt de opdrachtnemer voor **herstelmaatregelen** of werkt hieraan mee? (stuks)

Scope

- Overeenkomend met de omvang van de opdracht.

Scope

Methode

- De procesvragen komen overeen met de aangeboden [ISV bestektekst](#) op de [website van PIANOo](#), en zijn in lijn met internationale standaarden (OESO, UNGP, ILO, CSDDD).
- Administratie opdrachtnemer. **Bewijsmiddelen** zijn: IMVO-beleid (P1), risicoanalyse (P2), plan van aanpak voor geïdentificeerde negatieve gevolgen (P3), rapportage van de inzet ten aanzien van het naleven van het gepaste zorgvuldigheidsproces (due diligence) (P4), (duurzaamheids)jaarverslag, website of andere openbaar communicatiemiddel (P5), en eventueel beschrijving van herstelmaatregelen (P6).
- **Aantoonbaarheid:** A) op basis van zelf-assessment leverancier en openbare stukken; of B) op basis van certificaten en/of keurmerken die dit aantonen voor onderdelen van het due diligence proces.
- De tool op de [website van KME Kompas](#) kan worden gebruikt voor het vergelijken van standaarden en certificering op onderdelen van de due diligence cyclus en in hoeverre ze hier aandacht aan besteden.
- Websites van IMVO convenanten: [Hernieuwbare energie](#) en [TruStone](#).

Methode

Voorbeelden:

- **SA8000** (norm waartegen kan worden gecertificeerd)
- **Amorfi BSCI** (methode voor identificeren en verhelpen van ketenrisico's)
- **SMETA** (auditmethodologie)
- **ETI** (multi stakeholder initiatief)

* Het Rijk past de Internationale Sociale Voorwaarden (in ieder geval) toe bij aanbestedingen boven de Europese drempels in afgesproken risicovolle categorieën binnen het categoriemanagement (Rijksinkoopbeleid). De risicocategorieën zijn te vinden [op de website van PIANOo](#).

** We spreken van een **incident** als de opdrachtnemer heeft vastgesteld dat hij als gevolg van de opdracht negatieve gevolgen op het gebied van mens en milieu heeft veroorzaakt en/of eraan heeft bijgedragen.

Strategische KPI op organisatieniveau - Ketenverantwoordelijkheid

Advies voor vervolg van dit project na publicatie van deze handreiking

- Definieer per MVOI-thema KPI's op strategisch niveau, die inzicht geven in de toepassing van MVOI op organisatieniveau. Daarmee kan hoger management monitoren en bijsturen op organisatieniveau. Deze strategische KPI's kunnen worden gebaseerd op de KPI's en procesvragen die in deze handreiking worden genoemd, waarmee inkopers/contractmanagers per contract kunnen rapporteren. Een voorbeeld:

KPI	Het percentage opdrachtnemers (van lopende contracten binnen risicocategorieën) dat IMVO* heeft geïntegreerd in ondernemingsbeleid en de managementcyclus.
Eenheid	%
Definitie	'Geïntegreerd' betekent dat de opdrachtnemer procesvragen over beleid (KV.P1) en de managementcyclus (KV.P2a, KV.P3a, KV.P4a en KV.P5) met 'ja' heeft beantwoord én het antwoord op KV.P6a en KV.6b gelijk is (bijv. beide 0 of beide 1). Daarbij moet de opdrachtnemer dit hebben onderbouwd met ofwel self-assessment en openbare stukken, ofwel certificaten en/of keurmerken.
Benodigde informatie	- Aantal lopende contracten binnen risicocategorieën (datapunt op organisatieniveau). - Alle antwoorden van de opdrachtnemers op de vragen KV.P1 tot en met KV.P6b.
Berekening	Het aantal contracten waarbij de opdrachtnemer op alle vragen 'ja' heeft geantwoord <i>gedeeld door</i> het totaal aantal lopende contracten binnen risicocategorieën, boven de vastgestelde drempel (aanbestedingsdrempels* of zelf gekozen bedrag).
Mogelijke verdiepende informatie	- Zes taartdiagrammen die per procesvraag laten zien hoeveel opdrachtnemers de vraag (a-variant) met 'ja' en met 'nee' hebben beantwoord. Voor KV.P6a en b gaat het erom of de antwoorden gelijk zijn. - Zes taartdiagrammen die laten zien welk deel van de 'ja's' zijn onderbouwd met self-assessment en welk deel met certificaten of keurmerken. - Diagrammen waarin de hoeveelheden van KV.P2b, KV.P3b, KV.P4b, KV.P6a/b zichtbaar zijn.

* Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

** De drempelbedragen voor Europees aanbesteden zijn benoemd op de website van [PIANOo](https://www.piano.nl).

| Diversiteit en inclusie

Inleiding thema Diversiteit en inclusie (D&I)

- Bij het thema Diversiteit en inclusie staat **de verscheidenheid aan mensen** centraal. Het gaat om **stimuleren** van minder vertegenwoordigde groepen (representativiteit) en **tegengaan** van discriminatie, uitsluiting en ander ongewenst gedrag.
- Een product, werk of dienstverlening kan bijdragen aan het borgen van diversiteit, inclusie en sociale veiligheid in de organisatie. Het thema speelt een rol bij opdrachten met de onderdelen Materiaal en/of Dienst:

Materiaal

- Bij **leveringen van producten en werken** gaat het om de toegankelijkheid van het geleverde product of werk.

Dienst

- Als de opdracht een **arbeidscomponent** bevat is de vraag relevant of de opdrachtnemer beleid over Diversiteit en inclusie en sociale veiligheid heeft geborgd in zijn organisatie.
- Bij dienstverlening waarbij **klantcontact** is (zoals catering of beveiliging) is ook de vraag relevant of de geleverde dienst zelf toegankelijk is.
- Als er beleid t.a.v. D&I is opgesteld vanuit het eigen bestuur, kan het thema beter worden geïntegreerd in de eigen organisatie (als opdrachtgever). Ook kan dit meer richting geven aan de uitvragen aan opdrachtnemers. Een tip hierbij is ook om **bij de opdrachtomschrijving te omschrijven** hoe product/dienst/levering moet bijdragen aan diversiteit en/of inclusie (bijvoorbeeld verstelbare scherfvesten van defensie, zodat deze ook veilig zijn voor vrouwen, uitvragen van inclusieve vacatureteksten, biasvrije werving/selectieprocedures, training in het kader van D&I, waarborgen van objectieve gronden bij inhuur, etc.)
- Met de procesvragen op de volgende pagina kan een organisatie monitoren hoe de opdrachtnemers omgaan met diversiteit en inclusie.

Procesvragen Diversiteit en inclusie

Alle sectoren (bij diensten)

- **DI.P1:** Heeft de opdrachtnemer **beleid** voor Diversiteit en inclusie **opgesteld** en dit **geborgd** in zijn organisatie?

Denk bij beleid voor Diversiteit en inclusie aan:

- Heeft de leverancier de (specifieke) uitdaging op het gebied van D&I beschreven? Zo ja, op welk deelonderwerp ziet de uitdaging toe?
- Is een plan van aanpak opgeleverd?
- Wordt jaarlijks gerapporteerd op de voortgang?

- **DI.P2:** Is **sociale veiligheid** geborgd in de organisatie van de opdrachtnemer?

Denk bij sociale veiligheid aan:

- een inclusieve en gelijkwaardige werkomgeving;
- antidiscriminatiebeleid;
- klokkenluidersregeling;
- aanwezigheid vertrouwenspersoon;
- meldpunt voor grensoverschrijdend gedrag (zoals discriminatie, seksuele intimidatie en agressie).

Scope

- Overeenkomend met de omvang van de opdracht.
- Bij deze procesvragen verstaan we onder diversiteit en inclusie: **stimuleren** van werven/behouden van personeel uit minder vertegenwoordigde groepen, binnen de context van de opdrachtnemer (representativiteit) en **tegengaan** van discriminatie, uitsluiting en ander ongewenst gedrag.

Scope

Methode

- **Methode beleid en sociale veiligheid:** Bewijsstukken van bedrijf zelf, eigen beleid, visie, plan van aanpak, PDCA-cyclus t.a.v. D&I.
- **Websites met instrumenten:** de [Inclusiviteitsmonitor](#) (inzicht in beleid en de beleving van medewerkers), [PvA Charter Diversiteit](#) (gestructureerde en meetbare aanpak voor een diverse en inclusieve werkvloer).
- **Meer informatie** is te vinden op de volgende websites: Twee netwerken van stedelijke platforms: [010 Inclusief](#) en [Utrecht Divers & Inclusief](#), het [Handelingskader 'Inclusief inkopen'](#) (uit Amsterdam), het [Diversiteitskristal](#) (uit Amersfoort), verschillende [Handreikingen op de site van PIANOo](#), [Platform KIS](#) (kennis over vraagstukken rond integratie, migratie en diversiteit voor overheidsinstellingen).

Methode

Procesvragen Diversiteit en Inclusie

Alle sectoren

- **DI.P3 Is het geleverde werk of product fysiek, digitaal en/of sociaal toegankelijk?** Bij **dienstverlening**: wordt er rekening gehouden met fysieke, digitale en/of sociale toegankelijkheid?

Denk bij toegankelijkheid aan:

- **Fysiek:**
Bouwwerken, vervoer en algemene voorzieningen: toegankelijke entree, uitgang, (trap)liften, toiletten, restaurant en aanwezigheid van geleidelijnen, brede (gang)paden, hellingen, automatische (draai)deuren, etc.
Facilitaire zaken, zoals voorzieningen voor warme- en koude dranken, kantoormeubilair, drukwerk/communicatie etc.
- **Digitaal:** ICT-diensten, websites, apps en webapplicaties die toegankelijk en gebruiksvriendelijk zijn voor iedereen (inclusief visuele en auditieve beperkingen).
- **Sociaal:** Houding, gedrag en communicatie representatief voor- en respectvol naar alle groepen mensen. Het gaat bijvoorbeeld om:
 - houding en gedrag van beveiligingsbeambten bij de ingang en uitgang van gemeentelijke panden;
 - houding en gedrag van medewerkers bij een opdracht in de openbare ruimte richting de inwoners in de buurt;
 - gedrag van verhuizers in gemeentelijke panden bij de inhuur van verhuisdiensten;
 - inclusief en begrijpelijk taalgebruik met representatieve afbeeldingen bij trainingen en communicatie-uitingen.

Scope

- Overeenkomend met de omvang van de opdracht.

Scope

Methode

- **Methode toegankelijkheid:** toelichting op het geleverde product, werk of dienstverlening.
- **Websites met instrumenten:** het [Nederlands Keurmerk voor Toegankelijkheid](#) (keurmerk voor publieke gebouwen), [GIBIT](#) (deGemeentelijke Inkoop bij IT Toolbox), [Drempelvrij.nl](#) (uitvoer onderzoek naar digitale toegankelijkheid).

Wettelijke verplichtingen

- *Fysieke toegankelijkheid* voor bouwwerken is wettelijk verplicht, zie de website van het [Besluit Bouwwerken Leefomgeving](#).
- *Digitale toegankelijkheid* voor (content op) overheidswebsites en apps is wettelijk verplicht (EN 301 549 met daarin de meest actuele versie van de toegankelijkheidsstandaard WCAG; minimaal niveau A en AA), zie [de website van het Besluit Digitale Toegankelijkheid](#).

Methode

| Social Return

Social return

- Bij het thema Social return hebben we ervoor gekozen om de term 'social return' aan te houden, conform het Nationaal Plan MVI. In deze handreiking is de scope van de KPI's die onder dit thema worden behandeld breder. Centraal bij dit thema staat: het **bevorderen van arbeidsparticipatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt**. Dat kan op verschillende manieren, wat terug komt in de titels van de drie subthema's.
- Bij het thema Social return maken we onderscheid in de subthema's:
 - 6a. Inbesteden (ofwel in eigen beheer uitvoeren van een opdracht)
 - 6b. Opdrachten aan sociale ondernemers (waaronder voorbehouden opdrachten)
 - 6c. Toepassen van social return (bij een opdracht uitgevoerd door een opdrachtnemer)Deze drie manieren worden achtereenvolgens behandeld op de volgende drie sheets.
- Voor elk van deze manieren hebben we KPI's opgesteld. Omdat het rapporteren op '**inbesteden**' en het verstrekken van **opdrachten aan sociale ondernemers** een vrij grote inspanning van een organisatie kan vragen, hebben we de KPI's binnen deze subthema's als *verdiepend* aangemerkt.

KPI's - Inbesteden/in eigen beheer

Alle sectoren

Verdiepende KPI

- **SI.vK1:** Opdrachten uitgevoerd door **inbesteden/ in eigen beheer:**

- Bedrag besteed (€)

Organisaties die meer willen monitoren, kunnen ook vastleggen:

- aantal opdrachten (stuks);
- aantal kandidaten of fte's (stuks);
- aantal uren (stuks);
- omschrijving van werkzaamheden.
- Uitsplitsing van de KPI naar:
 - opdrachten via het sociaal werkbedrijf;
 - opdrachten direct in de eigen organisatie.

Scope

- Bij inbesteden (ofwel 'in eigen beheer') besluit een opdrachtgever om **binnen de eigen organisatie** bepaalde opdrachten uit te voeren, in plaats van daarvoor een ondernemer in te schakelen. Een gemeente kan een **opdracht aan een sociale werkvoorziening*** in de zin van de Aanbestedingswet 2012 verlenen zonder aanbesteding, wanneer de SW-voorziening onderdeel is van dezelfde gemeentelijke organisatie. 'Inbesteden' omvat twee vormen:
 1. *Zuiver inbesteden:* verstrekken van een opdracht aan een afdeling van de eigen organisatie of aan een afdeling buiten de organisatie die onderdeel uitmaakt van hetzelfde rechtspersoon.
 2. *Quasi-inbesteden:* verstrekken van een opdracht aan een derde, indien:
 1. de organisatie toezicht uitoefent de derde zoals op zijn eigen diensten (toezichtcriterium); en
 2. de derde meer dan 80% van diens werkzaamheden vervult voor de eigen organisatie (merendeelcriterium); en
 3. er in principe geen sprake is van participatie door privékapitaal.

Meer informatie over inbesteden/inkopen bij een SW-bedrijf op de site van [PIANOo](#).
- Het gaat om jaarlijkse registratie van de inzet van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Scope

Methode

- **Inbesteden/in eigen beheer:** eigen administratie van opdrachtgever, bijvoorbeeld op basis van loonadministratie en/of de administratie van het sociaal werkbedrijf die onder de gezagsstructuur van de organisatie valt.

Methode

* Het gaat hierbij om een sociaal werkbedrijf dat onder de gezagsstructuur van de organisatie valt. Voorbeelden van sociale werkbedrijven zijn: Rotterdam Inclusief (Rotterdam), Pantar (Amsterdam), DSW Groep (Den Haag), RIGOM (Utrecht), Noorderpoort (Groningen). Veelgebruikte namen in andere gemeenten zijn: Werkbedrijf of Werkplein.

KPI's - Opdrachten aan sociale ondernemers

Alle sectoren

Verdiepende KPI:

- **SO.vK1:** Opdrachten aan **sociale ondernemers***:
 - bedrag besteed (€);
 - aantal opdrachten (stuks).

Organisaties die meer willen monitoren, kunnen ook vastleggen:

- aantal kandidaten of fte's (stuks);
- aantal uren (stuks).
- Uitsplitsing van de KPI naar:
 - voorbehouden opdrachten (stuks);
 - opdrachten die niet zijn voorbehouden en wel gegund zijn aan sociale ondernemers (stuks).

Scope

- Binnen deze KPI worden twee typen opdrachten gerapporteerd:
 1. Bij **voorbehouden opdrachten** gaat het om het in de markt uitzetten van opdrachten via Art 2.82 van de aanbestedingswet, waarover meer informatie te vinden is op de site van [PIANOo](#). Bij voorbehouden opdrachten kunnen drie soorten inschrijvers reageren:
 - i. Sociale werkvoorzieningen (SW-bedrijven**).
 - ii. Ondernemers die de maatschappelijke en professionele integratie van gehandicapten of kansarmen tot hoofddoel hebben (dat doel kan bijvoorbeeld uit de statuten blijken, maar ook uit de aard van hun activiteiten).
 - iii. Programma's voor beschermde arbeid.
 Bij alle drie geldt als voorwaarde dat minstens 30% van de werknemers gehandicapte of kansarme werknemers moeten zijn. Dit is bij SW-bedrijven het geval, en ook bij sommige sociaal ondernemers.
 2. Opdrachten die gegund zijn aan **sociale ondernemers** bij een normale aanbestedingsprocedure.
De definitie van *sociale ondernemers* kan verschillen per gemeente. In elk geval gaat het om **arbeidsparticipatie** en vallen alle ondernemers die voldoen aan Art 2.82 onder deze term. Via de site van [PIANOo](#) zijn platformen te vinden waarop sociaal ondernemers worden genoemd. Specifiekere websites zijn die van [WSP Rijnmond](#), [Amsterdam](#), [Den Haag](#) of [Utrecht](#).

Scope

Methode

- Administratie van de eigen inkoopafdeling, bijvoorbeeld uit Oracle.

Methode

* Voor verdere monitoring is het goed om als uitvoeringseis aan de sociale ondernemer te stellen: 'Rapporteer wie er uit welke doelgroep is ingezet op deze opdrachten.'

** Het gaat hierbij om de SW bedrijven die **niet** onder de gezagsstructuur van de gemeente vallen.

KPI's - Toepassen van social return door opdrachtnemer

Alle sectoren

- **SR.K1: Bedrag** besteed aan **social return door opdrachtnemers**, voor alle SR-mogelijkheden samen (€)

Verdiepende KPI's

- **SR.vK2:** Bedrag besteed aan social return, **uitgesplitst per SR-mogelijkheid (€)**
- **SR.vK3: Aantal kandidaten** ingezet via social return (stuks)
- **SR.vK4: Aantal uren** uitgevoerd via social return (fte)

Scope

- Jaarlijkse registratie van het bedrag door de opdrachtnemer. Bij opdrachten die korter duren dan een jaar: bedrag dat gedurende de opdracht is besteed. Het gaat om de volgende mogelijkheden voor invulling van social return (in volgorde van voorkeur). SR-mogelijkheden zijn (zie voor de waardering [pagina 65](#)):
 - a) **Waarderingsbedrag arbeidsparticipatie** middels directe plaatsing (arbeidsplaatsen, leer-werkbanen, stageplekken).
 - b) **Factuurbedrag of waarderingsbedrag arbeidsontwikkeling***, zoals activeringstrajecten en reïntegratietrajecten. (Ook genoemd: 'Bonussysteem' of Maatwerk op persoon of groepen).
 - c) **Factuurbedrag inkopen bij een sociaal werkbedrijf** (mensontwikkelbedrijf), die lid is van Cedris, zie voor meer informatie de website van [Cedris](#).
 - d) **Factuurbedrag inkopen bij sociale ondernemers** (Sociaal inkopen).
 - e) **Waarderingsbedrag maatschappelijke activiteiten** die de inclusiviteit en arbeidsparticipatie van mensen binnen de beroepsbevolking (18 tot 67 jaar) vergroten en sociale investeringen (MVO en SR projecten).**

Scope

Methode

- Administratie opdrachtnemer: rapportage op basis van een loonadministratie of factuur. Mogelijke methodieken/registratiesystemen zijn te vinden op de volgende websites: [Bouwblokkenmethode](#) en [Wizzr](#).

Methode

* Onder arbeidsontwikkeling verstaan we activiteiten in het kader van om-, her- en bijscholing van werknemers. Met als doel de arbeidsmarktpositie van deze werknemers te versterken. Arbeidsontwikkeling vindt altijd plaats in combinatie met werk. Deze kan worden ingevuld door training en/of scholing.

** Deze mogelijkheid staat bewust als laatste in de voorkeursvolgorde. Let er bij deze mogelijkheid op dat er een verband is met voorwerp van de opdracht, zodat het niet in strijd is met aanbestedingswet.

Doelgroepen social return

Onder arbeidsparticipatie (leren en werken) vallen veel doelgroepen. Het gaat om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, uitkeringspositie al dan niet mbo-niveau 1 en 2.* Voorbeelden van doelgroepen zijn:

Werken

- Participatiewet
- Doelgroep Banenafspraak (doelgroepregister)
- WIA, WAO
- WW-uitkering
- Niet-Uitkeringsgerechtigden (NUG)

Leren

- Leerling MBO BBL
- Stagiaire of leerling MBO BOL
- Leerling VSO of praktijkonderwijs

Gemeenten hebben verschillende waarderingen voor de doelgroepen, dus het bedrag voor het inzetten van iemand uit een van de doelgroepen kan variëren per gemeente. Zie ook de hyperlinks naar websites in het kader rechts.

* De aanbestedingsleidraad is leidend.

Waardering per doelgroep

Een algemene bron met omschrijving van doelgroepen en waarderingen is de website van de [Bouwblokkenmethode](#) (op pagina 8 in het daar gepresenteerde document).

Hyperlinks naar documenten en websites met de omschrijvingen van specifieke doelgroepen (en waar relevant ook waarderingen) per regio:

- **Regio Rotterdam:** [SR waarderingsmogelijkheden arbeidsregio Rijnmond](#), waardering: pagina 5
- **Amsterdam:** [Leidraad sociaal opdrachtgeverschap](#), waardering: [Factsheet social return invullingen](#)
- **Den Haag:** [Regeling social return](#)
Regio Haaglanden en Zuidholland Centraal
waardering: [Social return bouwblokken](#)
- **Utrecht:** [Social return](#), waardering: [Social return berekenen \(bouwblokken\)](#)

Hoofdstuk 6

- 1. Doel, leidende principes en werkwijze
- 2. Uitgangspunten voor de KPI's
- 3. Generiek advies
- 4. Lijst met KPI's, per MVOI-thema
- 5. Toelichting per KPI
- 6. **Advies voor vervolg**

- Bijlagen

Advies voor vervolg

Deze handreiking is een hulpmiddel voor overheidsorganisaties om bij MVOI op uniforme wijze te monitoren. De KPI's zijn gericht op operationeel niveau (jaarlijkse administratie van opdrachten boven een bepaalde drempel). Voor de implementatie van deze handreiking door G4 en andere gemeenten, én voor de doorontwikkeling van de handreiking door de Rijksoverheid, bijvoorbeeld in het overheidsbrede project 'Regie op Monitoring, MVOI' beschrijven we een aantal adviezen.

Advies voor gemeenten en andere overheidsorganisaties

- Start met **monitoren van de grootste contracten** binnen de **belangrijkste sectoren**, en breid van daaruit de monitoring uit.
- Definieer per MVOI-thema **KPI's op strategisch niveau**, die inzicht geven in de toepassing van MVOI op organisatieniveau. Daarmee kan hoger management monitoren en bijsturen op organisatieniveau. Deze strategische KPI's kunnen worden gebaseerd op de KPI's en procesvragen die in deze handreiking worden genoemd (waarmee inkopers/contractmanagers **per contract** kunnen rapporteren.) Een voorbeeld van een strategische KPI is uitgewerkt bij Ketenverantwoordelijkheid (op [pagina 55](#)).

Advies voor de Rijksoverheid

- Beoordeel of deze set KPI's **ook relevant is voor Rijksoverheid, provincies, waterschappen en andere semi-overheden**. Het kan zijn dat voor die partijen andere accenten nodig zijn.
- Ontwikkel een **instrument** waarmee monitoring op een eenvoudige en uniforme wijze kan plaatsvinden.
- Bekijk of de set ook aanknopingspunten biedt voor het opstellen van **algemene MVI criteria** en contractbepalingen die uniform kunnen worden toegepast, en bijvoorbeeld ontsloten via www.mvicriteria.nl.
- Ontwikkel een **uniforme set KPI's op strategisch niveau** op basis van deze handleiding.

Bijlagen

- 1. Doel, leidende principes en werkwijze
- 2. Uitgangspunten voor de KPI's
- 3. Generiek advies
- 4. Lijst met KPI's, per MVOI-thema
- 5. Toelichting per KPI
- 6. Advies voor vervolg

Bijlagen

Verantwoording

Deze analyse is zo pragmatisch mogelijk uitgevoerd, gericht op praktische uitvoerbaarheid voor inkopers en contractmanagers van grote gemeenten.

Verantwoording

- Uitgangspunten voor de longlist waren de KPI's van de G4: Ambitiweb van gemeente Utrecht, KPI's voor monitoring MVOI van gemeente Den Haag, Handelingskader Duurzaam inkopen van Amsterdam, KPI's Monitoring circulariteit van Rotterdam en KPI's die belangrijke bronnen voor specifieke thema's zijn vermeld (zoals CB'23, HNN, CO₂-Prestatieladder, etc.).
- Hieruit is een selectie gemaakt op basis van:
 - De door de G4 toegepaste KPI's.
 - Werksessies met experts vanuit **overheidsinstellingen** (zoals G4, Ministerie van BZK, PIANOo, VNG en RIVM) en vanuit **marktpartijen** (zoals Copper8, Naturalis, NIBE en SKAO).
 - Vergelijking met de datapunten van de CSRD/VSME en SDG.

Leidende principes voor selectie van KPI's:

- Haalbaarheid voor inkopers/contractmanagers en opdrachtnemers.
- Brede toepasbaarheid (G4 > G40).
- Aggregeerbaarheid.
- Less = more.
- Per MVOI-thema de belangrijkste KPI's geselecteerd.

Lijst gebruikte afkortingen

Afkorting	Betekenis
B&U	Burgerlijke en Utiliteitsbouw
CB'23	Circulair Bouwen in 2023 (Platform voor transitie naar circulaire bouwsector)
CSRD	Corporate Sustainability Reporting Directive
CSDDD	Corporate Sustainability Due Diligence Directive
D&I	Diversiteit en Inclusie
EPD	Environmental Product Declaration. In het Nederlands: milieurelevante productdeclaratie
ESG	Environmental (milieu), social (mens), governance (bestuur)
ESRS	European Sustainability Reporting Standard
GWW	Grond-, Weg- en Waterbouw
HNN	Het Nieuwe Normaal
ICER	Integrale Circulaire Economie Rapportage
ILO	International Labour Organisation ILO normen: Internationale Arbeidsorganisatie arbeidsnormen
IMVO	Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
KPI	Key performance indicator

Afkorting	Betekenis
LCA	Life Cycle Assessment. In het Nederlands: levenscyclusanalyse
MKI	Milieukostenindicator
MPG	MilieuPrestatie Gebouwen
MVI	Maatschappelijk verantwoord inkopen
MVOI	Maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO richtlijnen: richtlijnen voor multinationale ondernemingen inzake maatschappelijk verantwoord ondernemen)
PBAF	Partnership for Biodiversity Accounting Financials
SEB	Schoon en Emissieloos Bouwen
SDG	Sustainable Development Goal
TNFD	Taskforce on Nature-related Financial Disclosures
UNGPs	UN Guiding Principles on Business and Human Rights
VSME	Voluntary sustainability reporting standard for non-listed micro, Small and Medium Enterprises
WUR	Wageningen University & Research

Lijst begrippen en definities

Bij de meeste begrippen is de bron van de definitie vermeld (achter het begrip) en waar mogelijk zijn deze bronnen aanklikbaar.

Bioafbreekbaar (= biologisch afbreekbaar) materiaal (Bron: [Platform CB'23 \(2024\)](#). [Lexicon Circulair Bouwen, versie 3](#))

Materiaal dat onder natuurlijke omstandigheden uit zichzelf af te breken binnen een periode van tien jaar.

Biobased materiaal (Bronnen: [Platform CB'23 \(2024\)](#). [Lexicon Circulair Bouwen, versie 3](#), [Platform CB'23 \(2022\)](#) [Leidraad Meten van circulariteit](#)) en [Het Nieuwe Normaal: Herkomst materialen](#)).

Materiaal dat geheel voortkomt uit biomassa. Het gaat om hernieuwbaar materiaal dat groeit en natuurlijk wordt aangevuld op menselijke tijdschaal.

Biodiversiteit

De variatie aan levensvormen binnen een bepaald ecosysteem, een regio of de gehele planeet. Dit omvat de verscheidenheid aan soorten planten, dieren, schimmels en micro-organismen, de genetische variatie binnen deze soorten en de diversiteit aan ecosystemen waarin ze leven.

Biologisch (Bron: [Allesoverbiologisch](#))

Een product is biologisch als het geproduceerd is volgens de Europese regels voor biologische landbouw en productie. Op de website van Keurmerkenwijzer staan keurmerken voor biologische producten, zoals EU Biologisch, EU Ecolabel, EKO, Demeter, Groenkeur, NL Greenlabel, MPS, etc.

Biomassa (= Biograndstoffen) (Bron: [ICER begrippenlijst](#))

Alle typen grondstoffen van biotische substantie van plantaardige of dierlijke origine, zoals grondstoffen, materialen, producten en afvalstoffen uit de landbouw, bosbouw, visserij, aquacultuur, industrie en huishoudens (bijvoorbeeld groente-, tuin-, en fruitafval).

CO₂-compensatie

Het toe-eigenen van CO₂-reductie of CO₂-verwijderingen buiten de waardeketen van de organisatie, door het kopen van verhandelbare koolstofkredieten (carbon credits), bijvoorbeeld voor de aanplant van bossen of investeringen in duurzame energieprojecten.

CO₂-equivalent (Bron: [GHG Protocol Corporate Standard](#))

De eenheid voor aardopwarmingsvermogen die wordt gebruikt om een niet-CO₂-broeikasgas te vergelijken met CO₂. *Opmerking bij de term: Overal waar in het handboek CO₂ staat moet worden gelezen: CO₂ inclusief de voor de organisatie relevante niet-CO₂ broeikasgassen, uitgedrukt in CO₂-equivalenten, tenzij nadrukkelijk wordt vermeld dat het alleen CO₂ is.*

CO₂-voetafdruk (= CO₂-footprint) (Bron: [Handboek van de CO₂-Prestatieladder versie 4.0 \(2025\)](#))

De optelsom van de door een organisatie uitgestoten CO₂ onderverdeeld naar Scope 1, Scope 2 en Scope 3 en uitgedrukt in kg of ton CO₂ -equivalenten.

Lijst begrippen en definities

Cradle-to-gate (Bron: EN 15804, bewerkt, met input van het [Handboek van de CO₂-Prestatieladder versie 4.0 \(2025\)](#))

Alleen de productiefase: grondstoffenwinning (wieg), transport en productieproces tot het punt waarop het de fabriekspoort verlaat.

Duurzaam gewonnen hernieuwbaar materiaal (Bron: [Het Nieuwe Normaal, geparafraseerd](#))

Niet-biobased materiaal dat natuurlijk wordt aangevuld, dat niet sneller wordt gewonnen dan het (natuurlijk) wordt aangevuld. Voorbeelden in Nederland zijn klei en leem.

Ecologisch beheer (Bron: WUR (2009). Ecologisch beheer van de publieke ruimte)

Beheer van groene openbare ruimte dat is gericht op het stimuleren van de lokale biodiversiteit. Dit is beschreven in verschillende leidraden, die te vinden zijn op de websites van [Naturalis \(waarderingstool\)](#), van de [WUR \(ecologisch beheer van de publieke ruimte\)](#) en van [Floron \(Veldgids Ecologisch Bermbeheer\)](#).

Garantie van Oorsprong (GvO) (Bron: [Handboek van de CO₂-Prestatieladder versie 4.0 \(2025\)](#))

Een digitaal certificaat dat dient als bewijs dat de betreffende energiedrager (o.a. groene stroom en groen gas) een duurzame herkomst heeft. Een GvO staat voor 1 MWh duurzaam opgewekte energie.

Gerecycled (= secundair) materiaal (Bron: gebaseerd op de [ICER begrippenlijst](#), zie 'recycling')

Teruggewonnen materiaal uit afgedankte producten, dat opnieuw wordt ingezet voor het maken van producten.

Grijze stroom (Bron: [Handboek van de CO₂-Prestatieladder versie 4.0 \(2025\)](#))
Elektriciteit die geen groene stroom is.

Groengas (Bron: [Handboek van de CO₂-Prestatieladder versie 4.0 \(2025\)](#))

Gas uit biomassa dat is opgewaardeerd tot aardgaskwaliteit. Let op: dit is iets anders dan aardgas waarvan de CO₂-uitstoot wordt gecompenseerd middels de aankoop van verhandelbare koolstofkredieten en er dus sprake is van CO₂-compensatie.

Groene stroom (Bron: [Handboek van de CO₂-Prestatieladder versie 4.0 \(2025\)](#))

Elektriciteit uit hernieuwbare nietfossiele bronnen die voldoet aan de criteria voor duurzaamheid en additionaliteit.

Groenvoorziening

Openbaar groen, zoals bos, park, plantsoen, natuurterrein, berm, sloot, etc.

Hernieuwbare grondstoffen (Bron: [ICER begrippenlijst](#))

Hernieuwbare grondstoffen zijn primaire grondstoffen uit een voorraad die doorlopend kan worden vernieuwd. Biograndstoffen zijn hernieuwbare grondstoffen.

Hergebruik (Bron: [ICER begrippenlijst](#))

Hergebruik gaat over het opnieuw gebruiken van producten en hun onderdelen zonder dat ze drastisch in vorm of samenstelling zijn veranderd.

Lijst begrippen en definities

Inheems (Bron: [Ecopedia](#))

Soorten zijn inheems wanneer ze van nature in een bepaald gebied voorkomen. Op de [website van Flora van Nederland](#) is een lijst van inheemse plantensoorten voor Nederland te vinden.

Klimaatadaptatie (= klimaatbestendigheid) (Bron: www.rivm.nl/klimaat-en-gezondheid/klimaatadaptatie)

Het aanpassen van de omgeving op het veranderende klimaat.

Levenscyclusanalyse (LCA) (Bron: EN 15804+A2)

Analyse van de potentiële milieueffecten (inclusief CO₂- uitstoot) van een product of activiteit gedurende de volledige levenscyclus. Binnen een LCA voor bouwwerken wordt doorgaans een onderscheid gemaakt per fase in de levenscyclus:

- Fase A1-3 Productiefase
- Fase A4-5 Bouwfase
- Fase B1-7 Gebruiksfase
- Fase C1-4 Sloop- en verwerkingsfase
- Fase D Mogelijkheden voor hergebruik, terugwinning en recycling.

Locatiegebaseerde (location-based) methode voor Scope 2-emissies (Bron: [GHG Protocol Scope 2 Guidance](#))

Een methode om de Scope 2-emissies van elektriciteitsgebruik van een organisatie te kwantificeren die uitgaat van een gemiddelde emissiefactor voor elektriciteitsproductie binnen een afgebakende locatie. De afbakening bestaat uit lokale, sub-nationale of nationale grenzen.

Marktgebaseerde (market-based) methode voor Scope 2-emissies (Bron: [GHG Protocol Scope 2 Guidance](#))

Een methode om de Scope 2-emissies van elektriciteitsgebruik van een organisatie te kwantificeren die uitgaat van de emissies van de energieleverancier met wie de organisatie een contractuele overeenkomst heeft. Deze uitstoot wordt eventueel verrekend met Garanties van Oorsprong (GvO's).

Materiaalgebonden CO₂-opslag (Bron: [Het Nieuwe Normaal, indicator 1.3](#))

De hoeveelheid CO₂ die is opgenomen tijdens de groei van biobased producten, waarmee deze CO₂ dus 'opgeslagen' ligt in het gebouw gedurende de levensduur. Materiaalgebonden CO₂-opslag wordt ook wel Construction Stored Carbon (CSC) genoemd.

Materieel

Werktuigen en machines, zoals bijvoorbeeld: wielladers, bulldozers, graafmachines, laadschoppen, tractoren, (tele)kranen, verreikers, veegmachines, maaimachines, stroomaggregaten, pompen en compressoren.

Natuurinclusief bouwen (Bron: de websites van [WUR](#) & [College van Rijksadviseurs](#))

Bij bouwen bewust ruimte voor biodiversiteit creëren op, aan of in het gebouw of de (openbare) omgeving, zodat er meer diverse planten- en diersoorten kunnen leven. Bij natuurinclusief bouwen ligt de focus op de relatie van het gebouw tot zijn directe en indirecte natuurlijke omgeving, en hoe die kan worden versterkt.

Recycling (Bron: [ICER begrippenlijst](#))

Terugwinnen van materialen uit afgedankte producten (secundaire materialen), en opnieuw inzetten hiervan voor het maken van producten.

Lijst begrippen en definities

Scope 1-emissies (directe emissies) (Bron: [GHG Protocol Corporate Standard](#))

Scope 1-emissies, of directe emissies, zijn emissies die komen van emissiebronnen die de organisatie in eigendom heeft of die zij beheert. Voorbeelden zijn emissies door verbranding van fossiele brandstoffen in eigen boilers, ovens of in eigen voertuigen.

Scope 2-emissies (Bron: [GHG Protocol Corporate Standard](#), normatieve Bijlage A)

Scope 2-emissies, of indirecte emissies uit ingevoerde energie, zijn emissies die ontstaan door de opwekking van verbruikte elektriciteit, warmte, koude en stoom die de organisatie heeft gekocht (of op andere wijze binnen de organisatorische grenzen gebracht).

Scope 3-emissies (Bron: [GHG Protocol Corporate Standard](#), normatieve Bijlage A)

Scope 3-emissies, of overige indirecte emissies, zijn emissies die ontstaan als gevolg van de activiteiten van de organisatie maar die voortkomen uit bronnen die geen eigendom zijn van de organisatie en die de organisatie niet beheert. Voorbeelden zijn emissies die voortkomen uit de productie van gekochte materialen (upstream) en het gebruik van het door de organisatie aangeboden/verkochte werk, project, dienst of levering (downstream).